

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

**ŠPERK A JEHO MÍSTO VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ NA PRVNÍM
STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY**

JEWELLERY AND ITS PLACE IN ART EDUCATION AT ELEMENTARY SCHOOL

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Michala Svobodová

2011

„Tvořit – to je dar, který byl dán člověku od vzniku tohoto světa. Tvořit znamená dotvářet i sama sebe. Tvoření přináší radost sobě i druhým. Radost nás zas pozvedá a živí, rozvíjí a strhuje, budí optimismus a přenáší život přes povrchní chaos jednotlivostí.“

(Konvička, J. 1975, s. 7)

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra výtvarné výchovy

ŠPERK A JEHO MÍSTO VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ NA PRVNÍM STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY / JEWELLERY AND ITS PLACE IN
ART EDUCATION AT ELEMENTARY SCHOOL

Autor diplomové práce: Michala Svobodová
Svákov 710/III, 39201 Soběslav
Učitelství pro 1. stupeň základní školy, 5. ročník
Prezenční studium

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Jana Skarlantová

Konzultant: Mgr. Kateřina Linhartová, PhD.

Měsíc a rok dokončení: listopad 2011

Prohlášení o původnosti:

Tímto prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a pouze s použitím uvedené literatury či ostatních zdrojů a poznatků z konzultací.

V Praze dne:.....

Podpis:.....

Poděkování

Děkuji PhDr. Janě Skarlantové a Mgr. Kateřině Linhartové, PhD. za metodické vedení, které mi bylo poskytnuto při zpracování diplomové práce.

Za pomoc a podporu děkuji i své rodině, přátelům a kolegům na ZŠ Londýnská.

Zvláštní poděkování patří především Mgr. Veronice Tomanové a Ing. Bc. Václavu Nádvorníkovi za čas, který mi věnovali, při nesčetných konzultacích.

Anotace

Svobodová, M.: Šperk a jeho místo ve výtvarné výchově na prvním stupni základní školy/ DP / Praha 2011 / UK, Pedf, Kat VV s. 103

Teoretická část diplomové práce obsahuje stručnou historii vývoje šperku od počátku lidstva až k dnešním dnům. Je zaměřena především na novodobou historii a takzvaný autorský šperk. Snaží se sledovat vznik a rozvoj trendu výroby šperku z netradičních materiálů. V současné tvorbě prezentuje vybrané designéry šperku České alternativní scény a ukázky jejich prací. V didaktické části jsou představeny dvě výtvarné řady, jež byly částečně realizovány se žáky prvního stupně základní školy. Výtvarná část diplomové práce pak prezentuje autorovu vlastní tvorbu. Práce je doplněna četnou obrazovou dokumentací.

Abstract

Svobodová, M.: Jewellery and its place in Art Education at elementary school/ graduation thesis / Prague 2011 / Charles University in Prague, faculty of Education – department of Art Education, p. 103

The theoretical background of this diploma thesis describes a brief history and development of the jewellery from the prehistoric times to the present days. It focuses mainly on the new history of production and jewellery design and tries to watch up the origin of author's jewel, mainly the trend of the non-traditional materials creation. In today's production, it presents a few alternative Czech designers and their work. Two creative successions that were realized with elementary school children are presented in didactical part. The last, creative section of the thesis presents author's own piece of work.

Klíčová slova

šperk, design šperku, netradiční materiály, 1. stupeň základní školy, artefiletika, krize dětského výtvarného projevu

Key Words

jewel, jewellery design, non-traditional materials, elementary school, artefiletics, the crisis of children's art manifestation

Obsah

OBSAH.....	8
ÚVOD.....	11
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 DŮVODY VZNIKU ŠPERKU	13
2 VÝVOJ ŠPERKU	15
2.1 Pravěk	15
2.2 Starověk	15
2.3 Středověk.....	17
2.4 Novověk.....	18
2.5 Současnost	19
3 NOVÉ TENDENCE VE 20. STOLETÍ	21
3.1 Netradiční materiály	21
3.2 Vznik českého autorského šperku	22
3.3 Česká alternativní scéna v současnosti.....	23
3.3.1 Lucky Waste	24
3.3.2 Michal Kadaník.....	25

3.3.3	Pinx.....	26
3.3.4	Trudi for dolls.....	26
3.3.5	Bohdana Goliášová	27
SHRnutí TEORETICKÉ ČÁSTI		28
DIDAKTICKÁ ČÁST		29
4	ŠPERK A JEHO MÍSTO VE VÝTVARNÉ VÝCHOVĚ NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY.....	30
5	CÍLE A VÝCHODISKA VÝTVARNÝCH ŘAD	32
5.1	Cíle tematické výtvarné řady „Se šperkem z pohádky do pohádky“	32
5.1.1	Co skrývá pod pojmem artefietika	33
5.2	Cíle metodické řady „Tepaná krajka“	33
5.2.1	Krise dětského výtvarného projevu	34
6	VÝTVARNÉ ŘADY	36
6.1	Tematická výtvarná řada – Se šperkem z pohádky do pohádky	36
6.1.1	Podoby šperku – první část výtvarné řady	37
6.1.2	Piet Mondrian: interakce s uměleckým dílem – druhá část výtvarné řady.....	39
6.1.3	Šperk z přírodnin: Land Art – třetí část výtvarné řady	42
6.1.4	Kouzelný prsten – čtvrtá část výtvarné řady.....	44
6.1.5	Maximalistický šperk – pátá. část výtvarné řady	47
6.1.6	Kresba na těle jako šperk: inspirace orientem – šestá část výtvarné řady	51
6.2	Metodická výtvarná řada – Tepaná krajka.....	54
6.2.1	Klasický a autorský šperk – první část výtvarné řady	54
6.2.2	Učíme se tepat – 2. část výtvarné řady	56
6.2.3	Vlastní tvorba – třetí část výtvarné řady.....	59
6.2.4	Reklama na šperk – čtvrtá část výtvarné řady	61
6.2.5	Poznámky pro tvoření tepaného šperku.....	64

7	REALIZACE	73
7.1	Charakteristika prostředí	73
7.1.1	Charakteristika třídy II. C	74
7.1.2	Charakteristika třídy V. A	75
7.2	Reflexe realizovaných námětů	77
7.2.1	Výtvarná řada „Se šperkem z pohádky do pohádky“	77
7.2.2	Výtvarná řada „Tepaná krajka“	84
	SHRNUTÍ DIDAKTICKÉ ČÁSTI	89
	VÝTVARNÁ ČÁST	90
8	KUDY VEDE CESTA	91
9	PREZENTACE VLASTNÍ TVORBY	92
10	ZÁVĚR	98
	POUŽITÉ ZDROJE	100

Úvod

Šperk, jako krásný předmět, je součástí užitého umění a též neodmyslitelně patří i do našich každodenních životů. Stejně jako šat i výběr šperku či ozdoby koresponduje s naším stylem a naší osobností a může na nás samotné mnohé prozradit. Diplomová práce, již nyní držíte v rukou, se snaží definovat místo šperku ve výtvarné výchově na prvním stupni základní školy. Jejím těžištěm je především šperk z méně tradičních a zároveň pro školní praxi lehce dostupných materiálů. Zároveň se snaží podívat na celé téma novými očima a zbořit stereotyp vnímání šperku pouze v jeho klasických zažitých podobách. Skládá se ze tří na sebe navazujících částí. První, teoretická část stručně popisuje důvody pro vznik šperku a sleduje cestu vývoje od jeho samotného vzniku až po současnost. Krátká kapitola je věnována také soudobé alternativní scéně v České republice. V ní je prezentováno několik šperkařů a designérů, jejichž tvorbou je pisatel diplomové práce ovlivněn a inspirován. Teoretická část si nicméně neklade za cíl podrobně zmapovat a doložit vývoj šperku ať už u nás, či v zahraničí. Touto otázkou se zabývá pouze okrajově, a to z toho důvodu, aby mohla čtenáři poskytnout zhruba přehled této problematiky a uvést je do dění. Stěžejní částí diplomové práce jsou dvě výtvarné řady, které byly částečně realizovány se žáky prvního stupně. Obě vycházejí ze Školního vzdělávacího plánu ZŠ Londýnská. Jsou inspirovány modelovými studijními programy (Artefiletika a Most mezi výtvarným projevem dětství a dospívání) a snaží se korespondovat se současným pojetím výtvarné výchovy. Tyto řady jsou součástí didaktické sekce. Poslední, výtvarná část představuje autorovu vlastní tvorbu. Téma diplomové práce bylo uvážlivě zvoleno vzhledem k zájmu diplomanta o toto odvětví a tvorbu samotnou. Její hlavní cíl je spatřován nejen v rozvoji výtvarného vnímání a vyjadřování dětí na prvním stupni základní školy, ale i jejich seznámení se současnou podobou a pojetím šperku.

Teoretická část

Muži i ženy se zdobili šperky již od pravěku. Šperk se vyvíjel napříč různými kulturami a styly tisíce let před tím, než se začaly psát dějiny lidstva. Dříve, než si člověk podmanil drahé kameny a kovy, zdobil své tělo pomocí zubů a kostí zvířat, mušlí, bobulí či semen (Heady, S. 1999). V průběhu dějin lidstva, zejména pak v posledních dekadách, prodělal šperk a jeho pojetí markantní změny. Od pradávných dob se měnil nejen jeho vzhled, ale i technologie pro jeho výrobu a především užití materiály.

Bez nadsázky lze říci, že šperk se stal nedílnou součástí nás samotných. Šperkem se nejen zdobíme, ale vyjadřujeme i naše názory a postoje. V následující kapitole jsou stručně popsány důvody, které daly vzniknout tomuto předmětu.

*Ženy z kmenu Kyabe – Čadská republika,
rovníková Afrika*

*Volbou šperků, oděvu a účesu vyjadřujeme naše
názory a postoje*

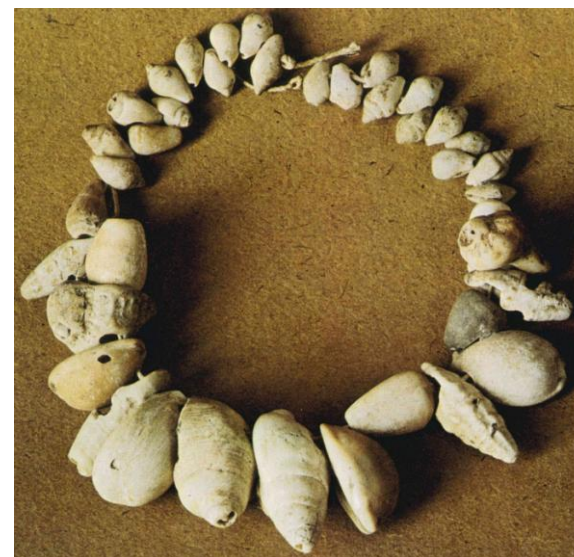
1 Důvody vzniku šperku

Podle Vladislava Kužela (1954) nese šperk a krásný předmět vždy typické prvky a znaky prostředí a doby, ve které vznikl. Je tedy velmi spolehlivým ukazatelem, stejně tak jako sloh či šat člověka. Kmenoví příslušníci v dnešní Africe, chodí sice často odhaleni, ale nikdy zcela bez ozdob, což lze považovat za důkaz tvrzení, že šperk začal vznikat ještě dříve, než oděv člověka. Na druhou stranu to byl ale právě šat, který dal vzniknout celé řadě dalších šperků a ozdob, jako jsou například různé typy spon, knoflíků a přezek. Tyto druhy šperku plnily primárně funkci praktickou a na estetické důvody jejich vzniku můžeme pohlížet až jako na druhořadé. Estetické pohnutky byly hlavní pouze u ozdob, jež se našivaly přímo na šat. V podstatě tedy existují dvě kategorie šperku: šperk, jenž je nošen přímo na těle, a šperk, který se stal nezbytnou součástí oděvu.

Důvody pro jeho vznik ale nebyly prvotně estetické. Nošením šperků a ozdob poukazovali primitivní lidé na své postavení ve společnosti, své bohatství, výsady a moc. Gregorietti (1969) říká, že pro výrobu šperků a zdobných předmětů dobře posloužila barevná pera vzácných ptáků, rohy a kůže zvířat, jež se dala jen těžko ulovit, či kůstky ryb a mušličky, které byly ve vnitrozemí vzácné a velmi ceněné. Vlastnictví šperku z těchto materiálů mělo ve své době pro jeho nositele stejný význam jako perlový náhrdelník pro člena aristokratické vrstvy v období vlády Ludvíka XIV. Další hnací silou pro vznik šperku byly důvody náboženské a pověrečné. Z důvodů náboženských a tlaku různých dogmat, pověr či strachu z nadpřirozena vznikaly šperky napříč dějinami starověku, středověku i novověku.

Členové kmene Samburu– Keňa, Afrika

Náhrdelník z mušlí – neolitické období (cca 15 000 př.n.l.), jeskynní naleziště v Itálii

Tyto předměty a šperky zůstaly po celá století, ba dokonce tisíciletí samoúčelné (Kužel, 1960). U dnešních přírodních národů, stejně tak jako u člověka žijícího v moderním, přetechnizovaném světě, můžeme stále spatřovat zálibu v nošení různých talismanů nebo amuletů, jež mají ochraňovat před působením zlých sil či připoutat k jejich majiteli štěstěnu. V neposlední řadě je nutné zmínit i erotické pohnutky, které byly podloženy snahou zalíbit se. Nošení zubů ulovených zvířat a jiných trofejí se v očích opačného pohlaví jeví jako symbol udatnosti.

V následující kapitole a jejích podkapitolách je stručně popsán vývoj šperku a proměny jeho vnímání od počátků svého vzniku až ke dnešním dnům.

Šperk s náboženskou tematikou dnes – závěs ve tvaru kříže, platina, diamanty (Cartier)

2 Vývoj šperku

2.1 Pravěk

Vladislav Kužel (1960) poukazuje na to, že v době předhistorické byl člověk nedostatkem obráběcího náčiní nucen k výběru hmot, jež nevyžadovaly další opracování. Z tohoto důvodu lidé k výrobě šperků, tedy k zdobení se, využívali kostí a zubů zvířat, lastur a provrtaných kamenů či jantaru, který byl v Evropě velmi vyhledávanou a ceněnou hmotou, jež mezi národy dala vzniku obchodu. Z důvodu technické omezenosti vznikaly nejprve šperky závěsné, které byly na výrobu nejméně náročné. J. Anderson Black (1974) píše ve své knize věnované historii šperku o pravděpodobně nejstarších nálezích. Jedním z nich je náhrdelník z rybích obratlů, jenž byl nalezen v jeskyni poblíž Monaka. Jeho vznik je zasazen do období mezi 25 000 až 18 000 lety před naším letopočtem. Dalším velmi starým nálezem je náhrdelník z mušlí, který byl objeven v hrobě nedaleko Říma. Tato publikace hovoří mimo jiné i o nálezích z masového hrobu nedaleko Předmostí, kde se našly kosterní pozůstatky lidí, z nich každý byl ozdoben korálovým náhrdelníkem ze slonoviny. U mladších nálezů (15 000 až 5000 před Kristem) je již patrný jistý technický pokrok. Kameny, z nichž byly šperky vyráběny, byly leštěny a vrtány.

2.2 Starověk

Ve starší době bronzové vznikaly tvarově velmi bohaté šperky, neboť vlastnosti kovu umožňovaly vznik šperků a ozdob prstencového tvaru pro paže, nohy a prsty. Nicméně

Náhrdelník ze zubů levharta – Matto Grosso, Brazílie

Náramek z doby bronzové z naleziště v jižních Čechách

právě v této době se poprvé objevuje i šperk pohyblivý. Mladší doba bronzová později přináší též znalost zlata a stříbra. Jakmile se lidé konečně naučili ohýbat a tvarovat kovy, stalo se zlato postupně vybraným médiem. Black (1974) poukazuje na fakt, že zlato bylo příliš měkké a tak nehodilo se pro výrobu zbraní či nástrojů. Pravděpodobně to byla jeho přirozená krása nebo víra, že v sobě ukrývá mystické síly nedosažitelného a mocného slunce, jež poprvé upoutaly pozornost člověka. V této době byly šperky odlévány a tepány a byly nápadnější a masivnější, často i zdobené rytím. Podle Sue Heady (1999) je vznik nejstarších zlatých šperků, které kdy byly objeveny, datován do doby přibližně 2500 let před naším letopočtem. Neméně zajímavé, i když poněkud mladší šperky (1327 př.n.l.) byly objeveny v hrobce faraóna Tutanchamona.

Již staří Etruskové, jejichž civilizace dosáhla svého vrcholu 700 až 500 let před naším letopočtem, ovládali poměrně náročnou techniku zpracování zlata, granulaci, díky níž vznikaly šperky s texturou. Black (1974) říká, že technika granulace již sice byla používána dříve, nicméně až Etruskové ji ovládali s precizností. Je velmi zajímavé, že mnohé ze zásadních technik výroby šperků byly objeveny ještě dříve, než se začal datovat náš letopočet. Již v helénistickém období (330–27 př.n.l.) byly vyráběny pozlácované šperky (polychromy) doplňované barevným sklem a kameny či smalty. (Heady, 1999)

Kolem 8. století našeho letopočtu se téměř ve všech částech Evropy změnila tradice pohřbívání. Zemřelí již nebyli pochováni do země spolu se svými klenoty, tudíž se z tohoto období dochovalo velmi málo ukázek tehdejšího šperkařství, a je tedy těžké

Sup – bohyně Nekhebet, patronka Horního Egypta (1350 př.n.l.), zlato vykládané lazuritem a barevným sklem

Ukázka šperku z helénistického období (4. –3. století př.n.l.)

přesněji určit, jak tehdejší evropský šperk vypadal. Nicméně, dochované střípky mozaiky dokazují, že i tehdy byl šperk důležitou součástí života tehdejších obyvatel našeho kontinentu (Kužel, 1960).

2.3 Středověk

V období středověku byla obliba špeku stále vysoká; šperky se zdobili nejen ženy a muži, ale i děti; i když nejmladší z nich se zdobili převážně kopiemi, na jejichž výrobu bylo používáno barevné sklo raději než drahé minerály. Šperky a ozdoby této doby zastávaly rozmanité úlohy; některé sloužily čistě dekorativním účelům, jiné byly čistě funkční či sloužily účelům náboženským. Podoba středověkých šperků byla ovlivněna třemi styly. Podle Sue Heady (1999) se na špercích vyrobených v rozmezí mezi osmým a třináctým stoletím projevil vliv Byzantského impéria, zatímco na konci 13. století převzal vládu gotický styl. Guido Gregoriotti (1969) říká, že v gotickém období se do velké obliby dostávají brože, které jsou nošeny jak z funkčních, tak z čistě estetických důvodů. Ve čtrnáctém a patnáctém století se podoba tehdejšího šperku jako by zjemnila a důraz byl kladen na zdobení přírodními ornamenty.

V období renesance se do tehdejší Evropy díky zámořským plavbám rozšířily dosud neznámé kameny, důsledkem čehož byly šperky vyráběny ve větším množství a jejich nošení stouplo v oblibě. Další důvod pro vzrůst produkce špeků byla mimo jiné i touha urozených lidí a despotů po zviditelnění jejich bohatství a síly (Gregoriotti 1969). Šperkařské řemeslo na velmi vysoké úrovni se v tomto období objevilo v tehdejší Itálii.

Středověký dvojjportrét Ladislava Pohrobka a Magdalény Francouzské

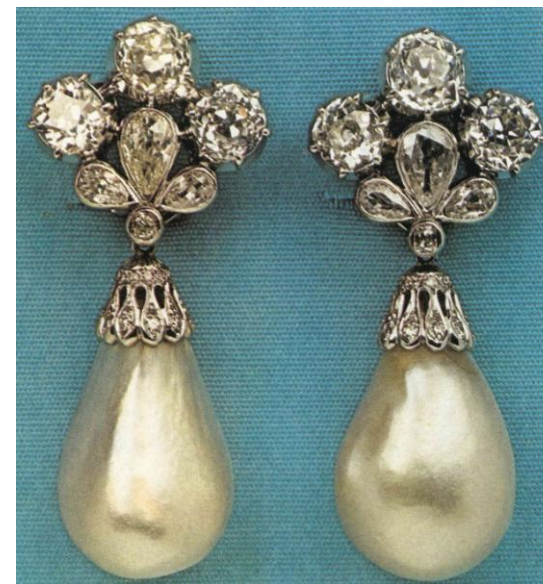
Prsten – zlato a tyrkys, renesance, Itálie

Teprve odtud se zanedlouho rozšířilo napříč Evropou směrem na západ. V době patnáctého století i nadále rostla obliba šperků především u královského dvora, což dokazují tehdejší bohatě zdobené róby. Zejména renesanční prsteny byly nápadnější než kdy před tím, osázené mnoha drahými kameny či kamejemi. Prsteny byly nošeny na různých prstech – palcích nevyjímaje – ba dokonce zdobily různé klouby téhož prstu současně.

2.4 Novověk

Poměrně zásadní inovace dotýkající se světa šperků a ozdob se udála v období kolem roku 1700. Tato proměna se týkala jak ošacení, tak i šperků a ozdob jako takových. Na počátku osmnáctého století se ke slovu dostal poněkud přirozenější barokní styl, který definitivně zatlačil do pozadí renesanční přezdobené a těžkopádné sety (Heady 1999). Ve dvacátých letech osmnáctého století byly v Brazílii objeveny diamanty, což mělo přirozeně nemalý dopad na další vývoj designu ve šperkařském odvětví. Další z materiálů, jež se v barokní Evropě těšily vysoké oblibě, byl korál. Nicméně podle Guida Gregoriettiho (1969) byl tento materiál známý a hojně používaný již například ve starověkém Egyptě, Řeky v helénistickém období či Etrusky. Ve třicátých letech téhož století, se do podoby šperků promítl též rokokový styl, který charakterizovala asymetrie, stejně tak jako prvky květin a peří. V průběhu osmnáctého století začínal být též více patrný rozdíl mezi šperky, které byly nošeny ve dne, a šperky, jimiž se lidé zdobili v noci.

V roce 1789 se na výrobě šperků negativně podepsala francouzská revoluce; nicméně o několik desítek let později, když byl vládcem říše ustanoven Napoleon, obliba šperků – a

Perlové náušnice, konec 17. století

*Náhrdelník a náušnice se smaragdy diamanty –
Rusko, konec 18. století*

tedy i jejich produkce – v tehdejší Francii, opět výrazně stoupla.

V éře Belle Époque, která trvala od konce devatenáctého století až do první světové války, byla podoba šperků ovlivněna nalezením diamantových dolů v jižní Africe, stejně jako japonským vynálezem pěstování perel. Do popředí oblíbenosti se též pomalu, ale jistě dostává platina, která zatlačuje do pozadí do té doby tak oblíbené zlato.

Dalším z rozeznatelných vlivů na tehdejší šperk bylo takzvané Art Nouveau, které dominovalo konci devatenáctého a počátku století dvacátého. Jeho hlavními rysy byly volně spadající a spirálovitě se stáčeující linie s asymetrickými motivy reprezentujícími romantickou přírodu. Motivy květin, motýlů a vážek, ale též éterické ženské obličejce byly tvořeny barevnými kameny a velmi sofistikovanými smalty. Black (1974) říká, že tento umělecký směr nebyl jen pouhým designérským konceptem, ale celostní filosofií, v jejímž srdci tkvěla touha znovu oživit umění a nabídnout „dobrý design“ širší veřejnosti. Do roku 1895, kdy dosáhl svého vrcholu, ovlivnil v západním světě všechny odvětví aplikovaného umění. Kolem roku 1910 se jako přímá reakce na romantické a květinové motivy Art Nouveau zformoval nový umělecký směr, Art Deco, který byl ovlivněn abstrakcí a geometričností kubistických maleb.

2.5 Současnost

Produkcí šperků zastavilo až vypuknutí druhé světové války. Black (1979) poukazuje na fakt, že v období zotavování se po druhé světové válce byla produkce šperků a jejich

Slavná britská herečka Lily Elsie, Belle Époque

Brož s rubíny a diamanty, Art Nouveau

design ovlivněn mnoha faktory. Nejen že svět trpěl nedostatkem peněz a materiálu, šperk byl navíc označován za luxus, který byl určen jen pro pár vyvolených.

Do šedesátých let dvacátého století prodělal svět šperku dramatické proměny. Zatímco přední designérské domy jako Cartier, Bulgari či Van Cleef & Arpels navázaly na produkci klasického šperku, mnoho samostatných designérů začalo produkovat inovativní, moderní šperk. Tito návrháři k výrobě používali různé druhy materiálů, jež tvarovaly do možných i nemožných tvarů. Dalo by se říci, že v této době již navrhování a výroba šperku nepodléhala žádnému z dřívějších ustálených stylů (Heady, 1999).

Náhrdelník – chrom a plast, Art Deco

Van Cleef & Arpels, zlatý náramek s diamanty

3 Nové tendence ve 20. Století

3.1 Netradiční materiály

Pojem šperku byl až do poloviny 20. let zcela ztotožněn s drahými materiály, drahokamy a ryzími kovy. Kovy obecné, sklo, slonovina, kámen, kůže či plasty byly úzce spojovány s bižuterií, která byla v té době považována za pouhou „lacinou“ náhražku šperku. Alena Křížová (2002) poukazuje na to, že i přes citelný nedostatek drahých kovů, jenž sužoval naši zemi, byly za šperk označovány jen zlaté a stříbrné předměty. K přijetí netradičních materiálů přispívali od padesátých let dvacátého století i stoupenci nekonformních skupin (například květinové děti), kteří odmítali nejen zdejší politickou situaci, ale i módu, umění a šperk. I když cesta k přijetí a zrovnoprávnění těchto materiálů byla pozvolná a trnitá, našel šperk z netradičních materiálů své četné stoupence a nakonec se mu podařilo oslovit i širší veřejnost.

„Doba, kdy si lidé mysleli, že šperk může být vytvořen jen z drahých kovů, je ta tam. Dnešní vztah k šperku je zcela nový. Hlavní funkcí jak šperku, tak i bižuterie je zdobit a otázka drahocennosti materiálu je zcela podřadná. Měď, mosaz, tombak a železo, sklo, kámen, perleť, rohovina, keramika, dřevo mohou mít stejnou nebo i větší působivost, než drahocenné materiály. V tvorbě je nejdůležitější tvar, forma, dokonalost zpracování, výtvarná hodnota. Umělecký projev má být prvotní snahou i v tvorbě našeho amatérského výtvarnictví.“ (Konvička, 1975, s. 188)

Marie Uhlířová – náhrdelník kůže, dřevo, rohovina (1995)

Pavel Herynek – brož z papírmaše (1991)

3.2 Vznik českého autorského šperku

Tradice autorského šperku v Čechách nebyla tak významná jako v jiných zemích jižní a západní Evropy. Až do první poloviny 20. století vznikaly šperky převážně ve zlatnických dílnách, které byly soukromé a v jejichž čele tvořili vyškolení řemeslníci. Zlatníci svou inspiraci čerpali převážně při účastech na mezinárodních výstavách či soutěžích a též v té době dostupných vzornících. O autorském šperku na našem území lze hovořit teprve na přelomu 19. a 20. století. V tomto období vytvářeli návrhy na podobu šperku umělci z mnoha jiných oborů; převážně malíři, architekti a též pedagogické osobnosti působící na nově zakládaných uměleckoprůmyslových školách. Tito umělci vnášeli do podoby šperku individualitu a výtvarné kvality. Po roce 1948 ale docházelo v důsledku znárodnování firem k masovému zániku také šperkařských dílen, a tím byla téměř zcela zničena přirozená základna pro výrobu šperků a přerušen vývoj ve zlatnické a šperkařské tvorbě. Šperk, který byl v tomto období vnímán jako buržoazní přežitek, byl společností tvrdě odsouzen. Alena Křížová (2002, s. 11) říká, že v padesátých letech dvacátého století „... je šperk zahrnován do široké oblasti kovovýroby, aniž by mu byla přiznávána umělecká a společenská role. Reprezentační šperk údajně „bující k nestvůrnosti“ je považován pouze za projev příslušnosti k vládnoucí třídě, je pořizován se spekulativními úmysly a současně je svázán s osudy upadajícího kapitalizmu...“ Podle této autorky měla celá situace ve společnosti dopad nejen na vývoj v této oblasti, ale též na formování obecného vkusu veřejnosti. Cesty zahraničního a českého šperku se v této době rozdělují, aby mohly o něco později, v polovině 60. let, opět najít společnou řeč.

Alena Nováková – náhrdelník, stříbro (1970)

Vojtěch Kobyłka – náhrdelník, stříbro (1971)

3.3 Česká alternativní scéna v současnosti

Vývoj českého šperku, ale i jeho pojetí prodělaly za uplynulé období dramatické změny. V posledních několika letech se v hlavách mladých návrhářů a umělců začala formulovat myšlenka na uspořádání nezávislých přehlídek módy, které by navazovaly na již zasetou tradici v Barceloně či Berlíně. A tak poprvé v roce 2006, spatřil světlo světa projekt s názvem Prague Free Fashion Weekend, který pod heslem „Ignorujte konfekci!“ dal lidem příležitost zjistit, co je to zábavná, nekonvenční móda. Poprvé se konal v alternativních prostorech klubu Roxy/Nod a poukázal na obrovský hlad po akcích podobného druhu, kde mají lidé možnost setkat se s novými trendy a rozšířit své povědomí o tom co je to nezávislá módní tvorba. Jedním z cílů tohoto projektu bylo i posílit samotnou komunitu nezávislých návrhářů a nabídnout jim příležitost pro setkání se svou konkurencí. V roce 2009, zejména díky nepřekonatelným byrokratickým překážkám, přešel festival plynule pod název CODE:MODE.

Projekt CODE:MODE je zcela neotřelý, inovativní a nekomerční. Koná se v prostorách, které jsou pro prezentaci oděvů a módních či bytových doplňků přinejmenším neobvyklé. Z posledních míst konání jmenujme například opuštěnou karlínskou tovární halu či smíchovskou náplavku. Nabízí široký doprovodný program: přehlídkami módních návrhářů počínaje a dětskými koutky či výtvarnými dílnami konče. Tato událost je rok od roku pořád větší, což jistě poukazuje na naladění příznivců festivalu, mezi něž patří převážně mladí lidé, kteří se nebojí riskovat a vyjádřit svůj vlastní názor a též je nesvazují šedivé konvence.

Lucky Wast – náhrdelník (recyklované sklo)

Lucky Waste – náhrdelník (recyklované sklo)

CODE:MODE ale není jediným místem pro setkávání nadšenců, kteří prahnou po nových trendech v oblasti nejen alternativní módy. V roce 2011 proběhl v Praze již 13. ročník Designbloku, jež je každoroční mezinárodní přehlídkou designu v oblasti módy, nábytku, bytových doplňků a životního stylu. Na rozdíl od CODE:MODU, který je více alternativní a je zaměřen i na tvůrce z široké veřejnosti, je Designblok spíše přehlídkou práce designérů, designérských studií a studentů uměleckých škol.

Tato kapitola je zaměřena na představení a prezentaci práce mladých, nezávislých tvůrců, jejichž tvorba je originální a jistě stojí za povšimnutí. Většina z vybraných umělců se zaměřuje na tvorbu z netradičních materiálů nebo přetvářejí a recyklují již použité předměty. Ti, kdož pracují s materiály tradičními, je ale rozhodně zpracovávají zcela neotřelým a nezaměnitelným způsobem. Autorka diplomové práce na následujících řádkách představuje několik zajímavých umělců, kteří ji samotnou nejvíce inspirovali a ovlivnili v její vlastní tvorbě; i když tento vliv nemusí být na první pohled úplně patrný.

3.3.1 Lucky Waste

Již od roku 2007 tvoří pod touto značkou Dagmar Štrosová, absolventka keramického designu na Západočeské univerzitě v Plzni. Její doménou je recyklace a přetváření skleněných lahví do působivých šperků, objektů či bytových instalací rozmanitých barev a velikostí. Její šperky se vyznačují jednoduchostí a čistotou designu, často v sobě ukrývají i skrytý nápad, který není na první pohled zřejmý. Nejčastěji pracuje s odpadním materiálem, tedy s nevratnými lahvemi, které už nemají žádné další využití. Pracuje též

Michal Kadaník – náušnice (stříbro, černé perly)

Michal Kadaník, náušnice – elektronický šperk

s potištěným sklem nebo s lahvičkami od parfémů. Sklo nejprve řeže na jednotlivé kousky, které následně v peci zapéká, aby ztratilo své ostré hrany. Právě i díky tavení v peci, kdy se každý kousek skla zachová trochu jinak, jsou všechny její šperky originálem. Dagmar Štrosovou potkáte nejen na prodejních výstavách po celé České republice, jako je například CODE:MODE, ale můžete se s ní setkat i na zahraničních uměleckých veletrzích, například v Londýně či Barceloně. Dagmar se stala i jedním ze tří vítězů soutěže pro studenty výtvarných škol Absolut Elements.

<http://www.luckywaste.cz/>

3.3.2 Michal Kadaník

Zlatník a designér šperků Michal Kadaník se prodejních výstav CODE:MODE účastní již od jejich samotného vzniku, tedy od roku 2006, kdy festival alternativní módy a šperků nesl ještě název Prague Free Fashion weekend. Mimo každoroční účasti na těchto projektech je i držitelem četných prestižních ocenění. Podařilo se mu umístit například v doprovodné soutěži Šperk roku na veletrhu Hodiny a klenoty (2007, 2008) či získat první místo v soutěži o nejlepší exponát na výstavě Vzdělání a řemeslo (2007). Přes svůj poměrně nízký věk již navázal spolupráci s ateliérem Donát, značkou Analog nebo butikem Nakoupeno, jejichž módní přehlídky doplnil svou tvorbou. V roce 2010 byl nominován na Czech Grand Design v oblasti šperk.

Michal Kadaník se věnuje tvorbě jak uměleckých, tak komerčních či elektronických šperků. Vytváří extravagantní šperky z masivního stříbra a pojetím své umělecké tvorby

Pinx – náhrdelník a náramek (plexisklo)

Pinx – náušnice, brož a prsteny (plexisklo)

posunuje hranici jejich vnímání až k objektové tvorbě. Jeho prsteny jsou velmi výrazné a atypické, se snahou okouzlit konkrétního nositele – rozhodně nemají snahu zalíbit se všem. Ve své tvorbě se nechává inspirovat přírodními detaily i geometrickými tvary, u šperku komerčního naopak prosazuje čisté a jednoduché linie.

<http://www.michalkadanik.cz/>

3.3.3 Pinx

Pinx nabízí šperky s velmi originálním designem, jejichž autorkou je MgA. Iva Návojská Pechmanová, absolventka Fakulty výtvarných umění VUT v Brně. Tvorba z netradičních materiálů, jako je například barevné plexisklo, je zaměřena především na mladé lidi, kteří se nebojí vybočit ze zažitých stereotypů, a je vyráběna v limitovaných edicích.

<http://www.pinx.cz/index.php>

<http://www.pinxit.cz/>

3.3.4 Trudi for dolls

Pod značkou Trudi for dolls vznikají již od roku 2007 malé kolekce originálních, ručně vyráběných šperků z perliček a korálek. Ačkoli jsou korálky, ať už vědomě či podvědomě, spojovány spíše s bižuterií než s autorským šperkem, pod touto značkou nalezneme opravdu originální náramky, náhrdelníky a brože, které bezpochyby vyvrátí myšlenku hluboko zakořeněnou v našem nitru, že korálky jsou „pro malé děti“. Trudi for dolls, jež sází na precizní ruční zpracování a kvalitu, je důkazem toho, že i šperk z korálek může

Trudi for dolls – náramek a prsten (korálky, textilní stuha)

vypadat nápaditě a neobyčejně.

<http://trudifordollsjewels.blogspot.com/>

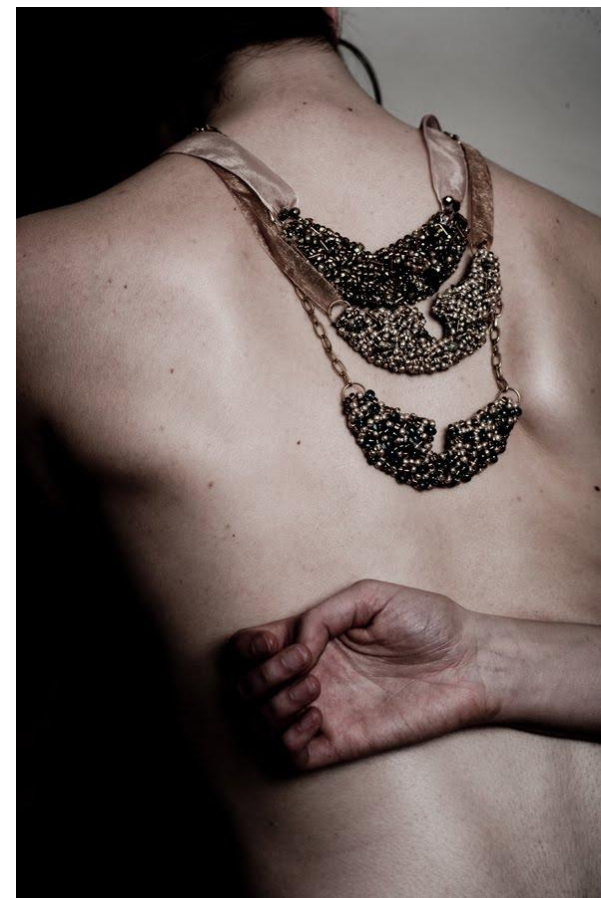
<http://www.zrni.eu/autori/trudi-for-dolls/>

3.3.5 Bohdana Goliášová

Bohdana Goliášová vyrábí šperky podle svých slov už dlouho. Její doménou jsou šperky z tepaného drátu zdobeného polodrahokamy, perlami či perletí. Z materiálu vhodných pro tepání upřednostňuje jednoznačně drát z chirurgické oceli, která nepodléhá korozi a je hypoalergenní. Své tepané šperky nazvala poetickým jménem Tepaná krajka. Kromě všemožných náhrdelníků, náušnic, prstenů, náramků a broží se Bohdana Goliášová zabývá i výrobou takzvaného intimního šperku, který je určen k ozdobě dámských intimních partií bez jakéhokoli propíchnutí. Její šperky působí decentním a čistým dojmem, a jelikož se jedná o ruční práci, je každý kus, který její ruce vyrobí, originál. Tato technika výroby šperků se od klasického tepání odlišuje tím, že drát je vytepáván a stáčen více do prostoru, což působí velmi neotřele a neobvykle. Pro velký zájem je možné se základy této techniky naučit na víkendovém kurzu, který je velmi motivující a inspirativní. I když se její studia týkala diametrálně odlišných oblastí, výrobou šperků se Bohdana nyní žíví.

<http://www.tepanakrajka.cz/>

<http://www.sperkar.cz/nasi-sperkari/intimni-sperky-bohdany-goliasove>

Trudi for dolls – náhrdelníky (korálky, textilní stuha, obecný kov)

Shrnutí teoretické části

Šperk prodělal od svého vzniku radikální proměny. Dnes existuje vedle klasického pojetí šperku i takzvaný autorský šperk, jež je tvořen z tradičních i netradičních materiálů. Oproti bižuterii ale vyniká řemeslným zpracováním a svou originalitou podtrhuje individualitu svého nositele. V poslední době roste po celém světě i u nás zájem o netradiční a jedinečné šperky. Dokladem toho je i úspěch a vysoká návštěvnost různých přehlídek designu v tomto oboru a prodejních výstav.

V následující, didaktické, části diplomové práce jsou prezentovány dvě výtvarné řady, které vycházejí ze Školního vzdělávacího programu Svobodná škola na ZŠ Londýnská. Opírají se o modelové studijní programy „Artefiletika“ a „Most mezi výtvarným projevem dětství a dospívání“. Autory těchto koncepcí jsou Věra Roeselová a Jan Slavík.

Bohdana Goliášová – Tepaná krajka – náhrdelník a náušnice (chirurgická ocel, křišťál)

Bohdana Goliášová – Tepaná krajka – náhrdelník (chirurgická ocel, hematit)

Didaktická část

Didaktická část diplomové práce byla od samotného počátku považována za nejobtížnější. Výzvou byla otázka jak řady postavit, aby byli žáci pro práci vhodně motivováni a zároveň ji zvládli dokončit. Nejzávažnější problém, se kterým se ale autor musel vypořádat, bylo to, aby výtvarné řady nepostrádaly hodnotnou výtvarnou součástí a nebyly rukodělné či jednostranně zaměřené. Šperk jako takový je jen těžko uchopitelným pojmem. Žáci se zabývají klíčovou otázkou, co je pod tímto pojmem ukryto a posouvají hranice toho, co za šperk ještě sami považují a co už nikoli.

Didaktická část je složena ze dvou výtvarných řad. První řada není nakonec řadou metodickou, ale řadou tematickou, jejíž jednotlivé části spojuje dohromady právě téma, pohádka. Autorka diplomové práce si je vědoma, že tímto nedodržela její zadání, nicméně jak už bylo zmíněno výše, náměty metodické řady byly vždy příliš rukodělné a z tohoto pohledu také nevyhovující pro žáky druhého ročníku základní školy. Tato výtvarná řada „byla ušita na míru“ žákům z konkrétní druhé třídy ZŠ. Po drobnějších úpravách by však mohla být realizována i v jiném ročníku na prvním stupni ZŠ. Ve své konečné podobě zapadá do ročního plánu vycházejícího ze Školního vzdělávacího programu Základní školy Londýnská a jsou jí naplňovány potřebné výstupy. Druhá výtvarná řada byla realizována v pátém ročníku na téže škole. Je řadou metodickou, která byla navržena tak, aby pomohla překlenout krizi výtvarného projevu žáků. Nejprve se ale pokusíme definovat místo samotného šperku ve výtvarné výchově na prvním stupni základní školy.

Bohdana Goliášová – Tepaná krajka – náhrdelník a náušnice (chirurgická ocel, křišťál)

Bohdana Goliášová – intimní šperk

4 Šperk a jeho místo ve výtvarné výchově na 1. stupni základní školy

Šperk je nejen součástí užitého umění, ale také jej lze chápat jako individuální výtvarný projev jedince. Názory na to, jaký by měl být, jak vypadat a z jakého materiálu být vyroben, se různí člověk od člověka či šperkař od šperkaře. Pokud zadáme do jednoho z nejpoužívanějších webových vyhledávačů (Google) jednoduchý dotaz (co je to šperk) nalezneme stovky a stovky různých odpovědí. Pro někoho je šperkem vše z drahých kovů a kamenů, pro jiného tkví srdce šperku v tom, že má nápad a švih, vyznačuje se důkladným řemeslným opracováním a vystihuje svého nositele. Najít odpověď na otázku má-li šperk svoje místo na prvním stupni základní školy, a pokud ano, tak jaké, se zdá být již na první pohled vcelku náročné. V dnešní době se s ním setkáváme na každém kroku a je nutné podotknout, že nezřídka je podoby zcela kýčovitě a není v něm umělecké hodnoty, ani co by se za nehet vešlo. Definovat místo tohoto krásného předmětu ve výtvarné výchově patrně nebude jednoduchým úkolem. Pojďme nyní od problému trochu poodstoupit a podívat se na samotné pojetí výtvarné výchovy jako takové. To prošlo v posledních desetiletích radikálními změnami, co se týká požadavků jak na žáka, tak na jeho učitele. Zatímco dříve se pozornost soustředila k problému „jak se vyjádřit“, ve dnešním pojetí výuky obracíme náš zrak otázce „proč“ se daným námětem zabývat. Důraz je kladen i na osobnost učitele, který jako hybná síla vytváří vhodné podmínky pro výuku a pomáhá žákovi rozvíjet se na všech úrovních. Je iniciátorem výtvarných činností, volí náměty a vhodné kulturní podtexty, které žákům přitažlivou formou nabízí (Roeslová, 2003).

Všechny tyto ohledy mají vliv na to, jaké místo ve výuce konkrétní pedagog šperku vybere. Autor diplomové práce je přesvědčen, že jeho místo se dá spatřovat všude, kde je nápomocen rozvoji žáka a je v souladu se současným pojetím výtvarné výchovy.

5 Cíle a východiska výtvarných řad

5.1 Cíle tematické výtvarné řady „Se šperkem z pohádky do pohádky“

První uvedená výtvarná řada je řadou tematickou a je určena pro druhý ročník základní školy. Tématem, které se zde znovu a znovu vynořuje, je pohádka, jež je v tomto věku tolik oblíbená. Objevuje se ať už ve výtvarném námětu nebo jako motivace a pojí jednotlivé části výtvarné řady do většího celku. Někdy se žáci setkávají s pohádkou konkrétní a ucelenou, jindy jen s pohádkovými bytostmi nebo jednotlivými prvky, jako jsou kouzelné předměty. Výtvarná řada se snaží vyhnout manufaktuře a pouhému tvoření z netradičních materiálů, jak by mohlo signalizovat zadání práce. Tato snaha vychází jednak ze současného pojetí výtvarné výchovy, ale také z prostého faktu, že manuální výroba tak drobného předmětu, jakým šperk ve své podstatě bezesporu je, není pro sedmi či osmileté příliš vhodná.

Na šperk je zde proto pohlíženo z různých úhlů pohledu. Děti se věnují prostorové i plošné výtvarné tvorbě či tvorbě akční, jakou jsou například land-art nebo body-art. Zároveň se také prostřednictvím jednotlivých výtvarných námětů seznamují se střípky výtvarné kultury. Interakcí s uměním se žáci nejen inspiroují, ale i učí hledat asociace a cenné souvislosti. Jednotlivé hodiny nejsou tedy zaměřeny na produkt, ale na rozvoj dětských dovedností a výtvarného vnímání. Dalo by se říci, že východiska této výtvarné řady jsou spatřována v artefilitice. Skrze různorodé pohádkové náměty se žáci seznamují se

základními poznatky a souvislostmi, jež jsou hledány v různých oblastech výtvarné kultury a umění a jejich souvislost se šperkem není na první pohled patrná.

5.1.1 Co skrývá pod pojmem artefiletika

Artefiletika je moderním pojetím výtvarné výchovy, která využívá i prostředků arteterapie. Je zaměřena na předškolní věk a počáteční ročníky základních škol. Rozvíjí koncepci výtvarného tvoření hlavně ve vztahu k osobnosti dítěte. Respektuje jeho přirozené potřeby a vytváří podmínky vhodné pro jeho individuální rozvoj. Výtvarnou výchovu rovněž obohacuje v kulturních a společenských souvislostech. Slavíková a kol. (2000, s. 10) říká, že „...Artefiletika chápe výtvarný projev a s ním spjaté zážitky jako spojující článek mezi dětskými osobními zkušenostmi a velkým kulturním a přírodním světem, který je obklopuje... Cílem artefiletiky je výchovně zhodnotit výtvarnou aktivitu jako symbolického prostředníka mezi niterným světem dítěte a světem lidské kultury nebo přírody.“ Roeselová (2003) podotýká, že zvláštní postavení má v artefiletice akční umění nebo tvořivá dramatika. Aby výtvarný námět nezůstal i přes veškerou snahu němý, je třeba, aby žáci vstoupili do nabízené role. K tomu potřebují pocit bezpečí, vztah vzájemné důvěry, ale i sebekázeň a pocit osobní svobody. Pojetí tohoto studijního programu je mi blízké, proto jsem se rozhodla jej spojit s první metodickou řadou.

5.2 Cíle metodické řady „Tepaná krajka“

Druhá výtvarná řada je určena žákům pátého ročníku základní školy. Od té předchozí se diametrálně odlišuje; je čistě metodická. Žáci se seznamují se zajímavým a neobvyklým

materiálem. Krok za krokem se jej učí zpracovávat a své poznatky a zkušenosti následně využívají k vlastní tvorbě. Možná bude někdo namítat, že je příliš zaměřena na produkt – šperk jako takový – a je „rukodělná“. Tato východiska metodické řady však byla zvolena zcela záměrně. „Tepaná krajka“ se opírá o dostupnou didaktickou literaturu a též o znalost kolektivu, se kterým byla realizována, a snaží se přemostit takzvanou krizi dětského výtvarného projevu.

5.2.1 Krize dětského výtvarného projevu

Podle H. Hazukové a P. Šamšuly (2005) je za hlavní příčinu vstupu dítěte do takzvané krize dětského výtvarného projevu považován rozvoj abstraktního myšlení spolu s rozvojem kritičnosti. Jako hranici, která určuje vstup dítěte do této krize, uvádějí autoři s odvoláním na dětské psychology dosažení věku asi 11 – 12 let, i když tvořivé stagnace se objevují v celém průběhu dětské výtvarné práce, mnohdy aniž tomu rodiče či učitelé věnují pozornost. Drobné krize se dokonce mohou u citlivých jedinců projevit i při práci s novými materiály a nástroji. V důsledku nerovnoměrnosti vývoje se výtvarný projev stává pro dítě samotné nedokonalým, patrně díky uvědomování si rozporu mezi vlastní zobrazovací schopností a realitou. Dítě je nejisté, následuje ztráta radosti z tvorby či pocit beznaděje nad vlastní neschopností. Příčina by ale neměla být spatřována pouze ve vysoké sebekritičnosti dítěte. Lví podíl na obavě z výtvarného selhání a snaze se mu vyhnout má i necitlivé hodnocení a poznámky rodičů či učitelů.

Vznik koncepce studijního programu „Most mezi výtvarným projevem dětství a dospívání“

autorky Věry Roeselové, byl podnícen také vývojem naší společnosti, kdy se jedinec postupně stával více nejistým a zranitelným, s pokřiveným vnímáním přírody i sebe sama. V dnešní době ovládnuté konzumní společností roste agresivita a hledisko osobního prospěchu, zatímco na druhé straně ubývá samostatnosti, soustředěnosti a zvědavosti. Dítě se obává výsledku a ztrácí tak chuť se výtvarně projevit (Roeslová, 2003).

Z důvodu obavy ze zesměšnění se před spolužáky může žák začít odmítat dál výtvarně pracovat nebo se jeho projev stává bezvýrazným, lhostejným či karikujícím. K překlenutí tohoto období je dobré žákům nabídnout vhodné výtvarné činnosti. Takové, které zvládnou realizovat, ale zároveň uspokojí jejich rozumové vnímání.

6 Výtvarné řady

6.1 Tematická výtvarná řada – Se šperkem z pohádky do pohádky

Základní údaje:

Název výtvarné řady: Se šperkem z pohádky do pohádky

Třída: 2. ročník

Počet žáků: 28 (15 dívek a 13 chlapců)

Škola: Základní škola, Praha 2, Londýnská 34

Časová dotace: Výuka se odehrává v blocích

Vzdělávací program: Školní vzdělávací program Svobodná základní škola – předmět
Kultura ducha a těla

Úvod k výtvarné řadě: výtvarná hra: „Kéž bys prstýnku, kéž bys promluvil.“

- Cíle:

- rozvíjet dětskou představivost a fantazii
- motivovat žáky k realizaci výtvarných námětů

Učitel drží v ruce za zády starý prstýnek (jakýkoli starý šperk). Vyzve děti k tomu, aby hádaly, co má v ruce. Dává jim jednoduchá vodítka k tomu, aby je dovedl k cíli. Vodítka jsou nejprve velmi obecná (Je to malé. / Je to vyrobené z kovu.), později jsou konkrétnější (Nosí se to na prstě.) Poté, co děti uhádnou předmět schovaný v ruce učitele, nastává čas

pro příběh starého prstýnku (příběh je na přiloženém CD).

Po pohádce učitel dětem ukáže další prstýnek. „Myslíte, že i tento předmět má nějaký příběh? Představte si, že by promluvil. Jaký příběh by nám asi vyprávěl? Zamyslete se a zkuste ve dvojicích vymyslet příběh starého prstýnku.“

6.1.1 Podoby šperku – první část výtvarné řady

Učivo:

- smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření – umělecká výtvarná tvorba
- komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření
- proměny komunikačního obsahu – proměny obsahu děl výtvarného umění

Cíle:

- rozvíjet komunikativní a rozumové schopnosti
- seznámit se s různými podobami šperku
- rozvíjet fantazii – vyhledávat významy v užitém umění (šperk)
- třídit předměty (šperky) na základě vnější podobnosti (styl)

Námět: Není šperk jako šperk

Co je a co není šperk?

Lucie Kudrnová – náhrdelníky s africkými motivy

Náušnice z Fima (prodejce anett, www.fler.cz)

Výtvarný úkol: seznámit se s různými podobami šperku a s kamarádem odpovědět na všechny otázky kvízu

Výtvarný problém: rozvoj fantazie a výtvarného citění – vyhledávání významů v užitém umění, rozpoznávání znaků různých stylů

Klíčová slova: šperk, identita, design, funkčnost x nefunkčnost, nositelnost x nenositelnost

Druh výtvarné činnosti: poznávací činnost

Technické realizační prostředky: Vybrané obrázky šperků uspořádané do PowerPointové prezentace (viz příložené CD), projektor nebo interaktivní tabule, papír, tužka

Forma výuky: práce ve dvojicích

Evokace: Jako evokaci k tomu, o čem dnes budeme hovořit, použije učitel hru „šibenice“. Děti se snaží odkrýt název tématu „Není šperk jako šperk“.

Motivace: řízená diskuze na téma: Co je to šperk a k čemu nám slouží? Jaký by šperk měl být? Jak vypadá a z čeho se dá vyrobit? Diskusi předchází práce dětí ve dvojicích nebo malých skupinkách, kdy se zamýšlejí nad těmito otázkami a tvoří myšlenkovou mapu na téma „šperk“.

*Náramek z přírodního a barveného ovčího rouna
(prodejce fijalka, www.felr.cz)*

*Náušnice z dřevěných korálek (prodejce
MAGLARO, www.fler.cz)*

Průběh: Po řízené diskusi na téma šperk, promítne učitel dětem několik vybraných obrázků, které ilustrují vývoj a proměny šperku. Cílem není je s touto tematikou podrobně seznámit, ale spíš navodit další debatu o tom, co všechno lze považovat za šperk a co nikoli. Řízená diskuze ilustrovaná vybranými obrázky vede žáky k uvědomění, že šperk je to, čím se zdobíme. A protože se každému líbí něco jiného, má i šperk různé podoby. Po prohlédnutí obrázků a po krátké debatě pracují žáci ve dvojicích a odpovídají na kvízové otázky. (PowerPointová prezentace a kvíz viz příložené CD)

Poznámka k realizaci: Jako vhodnější prostředek pro shlédnutí prezentace a pro pracování s ní se jeví interaktivní tabule. Na ní je možnost obrázky různě přesouvat a přeskupovat či viditelně spojovat ty, jež k sobě patří. To je obzvláště vhodné pro vyhodnocení kvízu.

Reflexe: V závěru hodiny proběhne vyhodnocení kvízu a celková reflexe hodiny

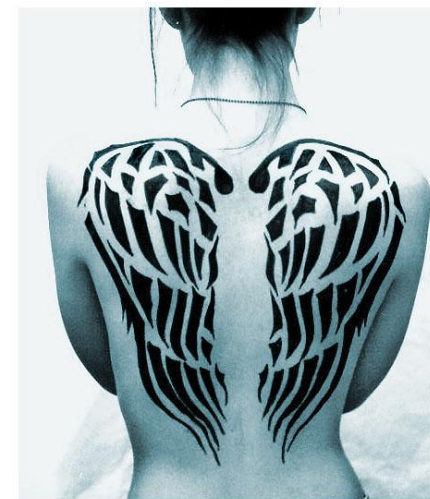
6.1.2 Piet Mondrian: interakce s uměleckým dílem – druhá část výtvarné řady

Učivo:

- prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie, tvary a jejich proměny v ploše
- uspořádání objektů (ústrižky reprodukce) do celků – uspořádání na základě jejich výraznosti, velikosti a vzájemného postavení ve statickém vyjádření
- smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření – umělecká výtvarná tvorba

Piercing

Tetování

- prostředky pro vyjádření fantazie, představ a osobních zkušeností – manipulace s objekty (ústrižky reprodukce)

Cíle:

- rozvíjet výtvarnou fantazii a tvořivost
- zdokonalovat dovednost při zacházení s papírem – stříhání, lepení
- do přiměřené míry podporovat čistotu a dokonalost výtvarného provedení
- seznámit se s některými kulturními poznatky a souvislostmi (vybraná tvorba P. Mondriana, postprodukce)

Námět: Staň se návrhářem

Výtvarný úkol: Navrhnout vlastní náhrdelník z rozstříhané reprodukce díla Pieta Mondriana. Zvolenou reprodukci rozstříhat na libovolné části a ty následně složit na předtištěnou šablonu dekoltu a vytvořit tak vlastní návrh náhrdelníku.

Výtvarný problém: hledání a snaha o postihnutí barevných a kompozičních vztahů na základě interakce a manipulace s částmi reprodukce díla P. Mondriana

Klíčová slova: šperk, barevnost, geometrické tvary, linie, Piet Mondrian, návrh, design, postprodukce

Inspirace dílem Pieta Mondriana

Druh výtvarné činnosti: plošná tvorba

Výtvarná technika: koláž

Technické realizační prostředky: barevná reprodukce díla P. Mondriana, šablona – dekolt, lepidlo, nůžky

Forma výuky: individuální práce

Motivace: Učitel dětem vypráví pohádku „O princezně, která chtěla čelenku z rosy“ (viz příložené CD). Poté, co si děti příběh vyslechnou, ptá se učitel, zda si žáci myslí, že se princezna polepšila. Navazuje dalším vyprávěním. „Představte si, že se princezna vůbec, ale vůbec nepolepšila. Za nedlouho jela na návštěvu do daleké cizí země. Tam navštívila galerii, kde se jí tuze zalíbily obrazy známého malíře Pieta Mondriana. Rozmazlená princezna si tentokrát usmyslela, že musí mít náhrdelník, který bude vypadat jako jeden z obrazů tohoto umělce. Její otec opět povolal všechny klenotníky země a pohrozil jim, že nesplní-li do tří dnů princeznino přání, budou o hlavu kratší. Tak co teď? Pomůžeme nebohým klenotníkům splnit úkol, který jim král dal? Klenotníci nikdy v daleké zemi nebyly a ani neví, jak Mondrianovy obrazy vypadají. Náš úkol nebude naštěstí tak složitý. Jiní umělci, třeba i návrháři oblečení a obuvi se již tímto dílem inspirovali. Když někdo použije umělecké dílo někoho jiného a nechá se jím inspirovat pro vytvoření něčeho jiného, tomu se říká postprodukce. Pojděte se na to podívat, bude se vám to líbit.“

Evokace: Nyní učitel žáky seznámí s několika obrazy Pieta Mondriana. Pro nastolení tvůrčí nálady promítne také několik dalších děl inspirovaných Mondrianovou tvorbou (PowerPointová prezentace viz příložené CD).

Průběh: Po motivaci a evokaci učitel srozumitelným jazykem zadá úkol a následuje vlastní tvorba dětí.

Reflexe: V závěru hodiny proběhne společné představení děl a jejich hodnocení formou tajného hlasování. Děti vyberou vítězné návrhy, které zlatníci pro princeznu zrealizují.

6.1.3 Šperk z přírodnin: Land Art – třetí část výtvarné řady

Učivo:

- Osobní postoj v komunikaci
- Interpretace
- zdůvodnění odlišného interpretování
- vysvětlování dle svých schopností a zaměření

Cíle:

- učit se přístupu k méně obvyklým materiálům
- učit se výtvarnému vidění a posuzování – vyhledávat působivé barevné nebo

Ivan Kafka – Lesní koberec pro náhodného houbaře VI (1986)

Ivan Kafka – Lesní koberec pro náhodného houbaře VII (1986)

tvarové kompozice

- rozvíjet citlivost pro objevování výtvarných hodnot v barvách a tvarech přírody
- uvědomit si změny v přírodě spojené s příchodem podzimu
- učit se tvůrčí spolupráci ve skupině
- seznámit se s kulturními poznatky a souvislostmi (land-art, Ivan Kafka)

Námět: Ozdoba, kterou v parku zapomněly lesní bytosti

Výtvarný úkol: Vyhledávat v přírodě zajímavé detaily i celky. Vytvořit nové kompozice (šperky) ve snaze ozvláštnit vybrané prostředí.

Výtvarný problém: tvoření kompozic z přírodnin, jež dotvoří vybrané prostředí – hledání vztahů mezi materiálem, barvou, tvarem a prostředím, do kterého jsou zakomponovány

Klíčová slova: přírodniny, podzim, ozvláštňení, dotváření, Ivan Kafka, land-art

Druh výtvarné činnosti: akční tvorba – land-art

Technické realizační prostředky: přírodniny

Forma výuky: skupinová práce

Ivan Kafka – Bílá koule na Bílé hoře

Ivan Kafka – Bílá koule na Bílé hoře

Motivace: Pohádky z Pařezové chaloupky: „Jak učesali vílu“ (audio záznam viz příložené CD). Děti si poslechnou pohádku o tom, jak Křemílek a Vochemůrka pomohli víle, aby byla krásná a mohla zatančit pro měsíc. Co myslíte, mohli bychom víle pomoci, aby byla ještě krásnější?

Evokace: Pojdme se společně podívat na dílo českého umělce Ivana Kafky. Dobře si prohlédněte fotografie toho, jak dotvářel a ozvláštňoval přírodu. Materiály, které používal k vyšperkování krajiny, jsou čistě přírodní a na dané místo patří – přesto je na první pohled patrné, že tam nevznikly samovolně a náhodně.

Průběh: Po tom, co jsou děti motivovány a seznámeny s výtvarným úkolem, následuje přesunutí do nedalekého parku, kde se děti věnují samotné tvorbě.

Reflexe: V závěru hodiny žáci společně obejdou všechny objekty, které jejich autoři představí. Společně hodnotíme působivost, které děti dosáhly zvolením vhodného místa a materiálu.

6.1.4 Kouzelný prsten – čtvrtá část výtvarné řady

Učivo:

- prvky vizuálně obrazného vyjádření a jejich proměny v ploše
- prostředky pro vyjádření fantazie, představ a osobních zkušeností – manipulace

Ivan Kafka – Skutečnost a sen (1990)

Ivan Kafka – Přítomná minulost, minulé přítomnost (1991)

s objekty (rozstříhané fotokopie)

- proměny komunikačního obsahu

Cíle:

- rozvíjet výtvarnou představivost a fantazii
- zdokonalovat technickou dovednost při zacházení s papírem – trhání, lepení
- seznámit se s kulturními poznatky a souvislostmi (koláž, proláž, roláž, J. Kolář)

Námět: Kouzelný prsten, který splní každé přání

Výtvarný úkol: Vytvořit proláž z fotografie dvou prstenů (prsten českého designéra Michala Kadaníka x zásnubní prsten Kate Middleton – lze vybrat i jiné vhodné reprodukce). Představit si, co bych si přál, kdybych měl kouzelný prsten a své přání zdůvodnit. Následně jej zapsat uzlovým písmem.

Výtvarný problém: rozvoj vnímání a kompozičních schopností, hra s materiálem, výroba nového díla ze dvou původních

Klíčová slova: prsten, kouzelný prsten, přání, koláž, proláž, roláž, uzlové písmo, uzlová báseň, Jiří Kolář, Michal Kadaník

Druh výtvarné činnosti: plošná tvorba

Jiří Kolář – Rozhovor pan B. s panem R. v nebi (Pocta Baudelairovi), propojení dvou námětů výtvarné řady pomocí umělce a výtvarné techniky (Kouzelný prsten, který splní každé přání + Staň se návrhářem)

Jiří Kolář, Uzlová báseň (1963)

Výtvarná technika: proláž

Technické realizační prostředky: lepidlo, nůžky, kreslicí karton, dvě barevné kopie fotografie prstenu (Michal Kadaník, zasnubní prsten K. Middleton), provázky různé síly a barev, ukázky díla Jiřího Koláře a uzlového písma

Forma výuky: individuální práce

Motivace: Znáte pohádku o princezně Arabele? Představte si, jaké by to bylo vlastnit prsten, který vám splní každé přání. Mohl byste mít cokoli na světě. Co byste si přáli? A proč?

Výtvarná hra: Kdysi dávno, před tím, než bylo vynalezeno písmo v podobě, jak jej známe dnes, používaly některé kmeny lidí k dorozumívání uzlové písmo. Svoje sdělení zapisovali pomocí uzlů různých velikostí a barev přivázaných k hlavní šňůře. Představte si, že jste členy jednoho z těchto starých kmenů. Jak by asi vypadalo vaše přání zapsané uzlovým písmem? Jiří Kolář byl známý Český spisovatel a výtvarník. Věnoval se i psaní básní a příběhů pro děti. Vytvořil dokonce i Uzlovou báseň. Pojďme se teď podívat, jak vypadala. Své přání, se pokuste zapsat pomocí uzlového písma po vzoru Jiřího Koláře.

Evokace: Pan Kolář se věnoval různým výtvarným technikám, které nazval koláž, proláž nebo roláž. Přinesla jsem vám ukázat několik obrázků jeho díla. Proláž spočívá v tom, že

Kouzelný prsten – různé podoby prstenu

Michal Kadaník – masivní prsten (stříbro, medový citrín)

Zasnubní prsten Kate Middleton

se rozstříhají dvě fotografie nebo obrázky na proužky a ty se poté lepí střídavě k sobě. Nový obraz tak vznikne proložením dvou původních. My se teď pokusíme, takovou proláž také vytvořit.

Průběh: Po motivaci a evokaci zadá učitel dětem výtvarný úkol. Žáci se následně věnují realizaci úkolu. Učitel dětem ukáže jak daný úkol uchopit a pomůže jim s realizací. Je vhodné dětem na rubu obrázků prstenů narýsovat linie, podle kterých žáci fotografie rozstříhají. Nestříháme na příliš úzké proužky, aby děti neměly problém s jejich složením a následným proložením. (Je vhodné, aby si žák oba obrázky složil a umístil je před sebe nad papír, na který bude následně lepit. Pak střídavě odebírá jednotlivé pruhy z obou obrázků – zleva doprava – a postupně je lepí na kreslicí karton před sebou.)

Reflexe: Závěrečná reflexe hodiny proběhne v komunitním kruhu, kde žáci představí své práce a budou-li chtít, dostanou možnost „přečíst“ své uzlové přání a sdílet je se třídou.

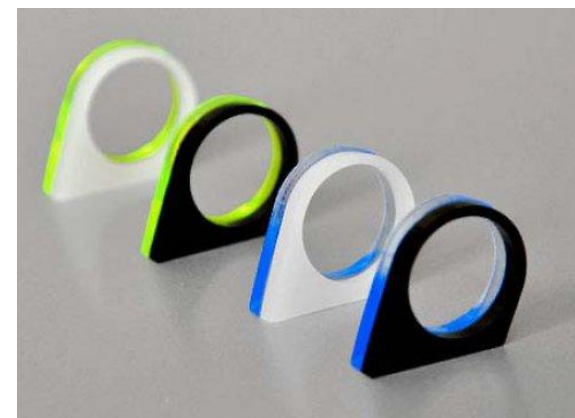
6.1.5 Maximalistický šperk – pátá část výtvarné řady

Učivo:

- prvky vizuálně obrazného vyjádření – tvary, objemy a barevné kvality a jejich proměny v prostoru
- prostředky pro vyjádření fantazie, představ a osobních zkušeností – manipulace s objekty

Prsten – moucha, guma, plast

Pinx – prsteny, barevné plexisklo

- proměny komunikačního obsahu – záměry tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření

Cíle:

- rozvíjet výtvarné myšlení – vztah mezi funkcí, tvarem, velikostí, zachování proporcionality
- rozvíjet schopnost spolupracovat ve skupinkách
- rozvíjet fantazii a představivost
- zdokonalovat dovednost při zacházení s papírem – stříhání, lepení, mačkání
- seznámit se s vybranými kulturními poznatky a souvislostmi (David Černý)

Výtvarný námět: Šperk pro obra

Výtvarný úkol: dohodnout se ve skupině a navrhnout a vytvořit šperk pro obra.

Výtvarný problém: zachování proporcí předmětu při jeho zvětšení

Klíčová slova: šperk, maximalizace, mačkání papíru, skupinová práce, proporce, David Černý

Druh výtvarné činnosti: objektová tvorba

David Černý – Hostina obrů – bronz (2004), autobusová zastávka v Liberci

David Černý – Hostina obrů – detail

Výtvarná technika: papírová plastika

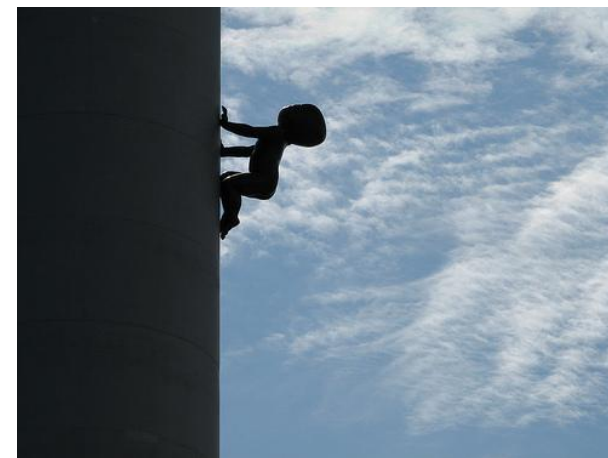
Technické realizační prostředky: lepidlo, noviny, barevný papír, nůžky, lepenkový karton, provázek, balicí papír (velký formát), staré noviny a časopisy, použité měkké kreslicí kartony a odstřížky, suchý pastel, kreslicí karton

Forma výuky: skupinová práce

Motivace: Představte si, že jste od kouzelníka dostali lahvičku s kouzelným nápojem. Když jej vypijete, začnete se zvětšovat a stanete se obrem. Jak by se asi žilo obrům mezi lidmi? Mělo by to, že jsme se stali obry, pro nás spíše výhody nebo nevýhody? Co by takový obr mohl dělat, co obyčejný člověk nemůže? Co by ale také mohl svou neopatrností zavinit? Jaký by byl jeho každodenní život mezi lidmi? Jak by asi vypadala škola pro obry?

Výtvarná etuda: Nakresli, jak se žije obru ve světě lidí (kresba suchým pastelem).

Evokace: Zkuste si teď představit, že jde obr do divadla nebo na schůzku a chtěl by se líbit. Problém ale je, že nemá žádné šperky, kterými by se ozdobil. Jde tedy do klenotnictví, ale všechny šperky, které se tam prodávají, jsou mu pochopitelně malé. Paní prodavačka navrhone, aby si připnul náhrdelník na ruku, že třeba bude dostatečně velký. Nebyl. Chudák obr, je celý nešťastný, protože nesehnal ani jediný prstýnek, náušnice, náramek ani náhrdelník, které by mu byly. Zkusíme obrovi pomoci a vyrobíme mu šperky,

*David Černý – Miminka Babies – bronz (2000),
Žižkovská věž*

David Černý – Miminka Babies, Kampa

keré mu padnou? Než si rozmyslíte, jaký šperk pro obra vyrobíte, pojdme se společně podívat na jednu autobusovou zastávku. Ta zastávka ale není vůbec obyčejná – vypadá totiž jako kus nábytku, který někdo přenesl na ulici rovnou z obří domácnosti. Autorem této zastávky je český sochař David Černý. Jeho sochy jste již jistě viděli na různých místech i tady v Praze. Zkuste se zamyslet nad tím, jestli nepřijdete na to, které to jsou.“

Po diskuzi ukáže učitel žákům vybrané dílo Davida Černého (především to, které děti znají z procházek po Praze nebo z výstav (Miminka – Kampa, Žižkovská věž, Entropa – galerie Dox).

Průběh: Žáci se rozdělí do skupin, podle toho, jak chtějí pracovat. Velikost i složení skupin je dobrovolné, podmínkou je jen to, že se každý musí do tvorby zapojit. Každá skupinka si rozmyslí, jaký šperk by chtěla pro obra vytvořit. Pokud budou žáci chtít, učitel jim poradí, jak nápad realizovat (jak vytvořit papírovou plastiku). Následuje samotná tvorba žáků.

Reflexe: Závěrečná reflexe proběhne na konci hodiny, kdy jednotlivé skupinky představí svůj šperk a popíší, jak postupovali při jeho tvorbě. Šperky se pak ve třídě „naaranžují“ (zavěsí na zábradlí patra nebo za trám pod patrem) a společnými silami vytvoříme výstavku.

David Černý – Entropa, skelný laminát (2009), velikost konstrukce (16, 4 x 16, 5 metrů)

6.1.6 Kresba na těle jako šperk: inspirace orientem – šestá část výtvarné řady

Učivo:

- prvky vizuálně obrazného vyjádření – tvary, objemy, světlostní a barevné kvality a jejich proměny v prostoru
- prostředky pro vyjádření fantazie, představ a osobních zkušeností – manipulace s objekty,
- proměny komunikačního obsahu – záměry tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření i děl výtvarného umění

Cíle:

- rozvíjet a kultivovat dovednost práce s barvou
- rozvíjet schopnost pro dekorativní výtvarnou činnost – zjednodušování tvarů – ornament
- učit se tvůrčí spolupráci ve dvojici
- učit se respektovat potřeby druhého – posilovat pocit zodpovědnosti vůči druhému
- seznámit se s kulturními poznatky a souvislostmi: rituální malby přírodních národů, indické tetování hennou, tetování

Námět: Šperk, který večer neodložím

Spící obr ukrytý v krajině (land-art), propojení námětů (Šperk, který v parku zapomněly lesní bytosti + Šperk pro obra)

Pastelky pro obra (land-art), propojení dvou námětů výtvarné řady

Výtvarný úkol: navrhnout ornament na kus papíru, ornamentem poté ozdobit ruku kamaráda

Výtvarný problém: zjednodušování tvarů a obrazců – vymýšlení a tvorba ornamentů

Klíčová slova: tetování, Indie, henna, přírodní národy, ornament

Druh výtvarné činnosti: akční tvorba

Technika: kresba barvami na tělo

Technické realizační pomůcky: barvy na tělo (postačí pouze dvě barvy do dvojice)

Forma výuky: práce ve dvojicích

Motivace: Učitel dětem přečte Indickou pohádku „O tom, kdo je nejsilnější“ (viz příložené CD)

Evokace: Vzpomínáte si, jak jsme si vyprávěli o tom, jak se zdobí Indické nevěsty ve svatební den? (Diskuse v úvodu výtvarné řady „Není šperk jako šperk“). Indky si ve svatební den nechávají hennou ozdobit své ruce, paže, nártý a kotníky. Svě tělo zdobí ornamenty inspirovanými přírodou, jako jsou například květiny či ptáci. Malování těchto symbolů a ornamentů na tělo má pro ně ale hlubší význam než to, že se chtějí ve svatební

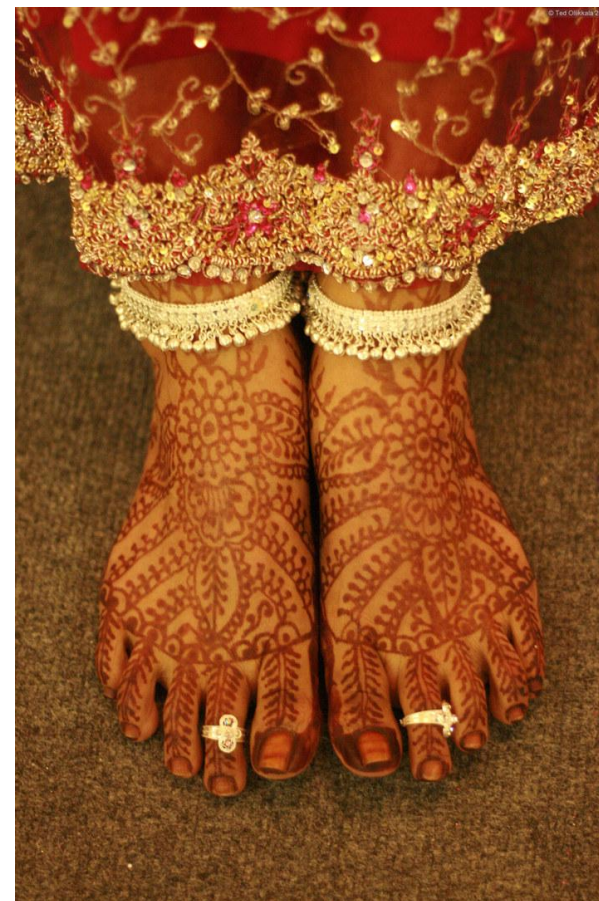

Ruce indické nevěsty zdobené tetováním hennou

den líbit. Věří, že pokud tak neučiní, čeká je v manželství smůla. S tetováním hennou jste se už jistě setkali na dovolené u moře. Věděli jste ale, že lidé ji používají již několik tisíc let. Ve starém Egyptě ji například používali k barvení paruk.

Výtvarná etuda: (tvorba ornamentu na papír) Nyní si společně ukážeme, co je to ornament. Následně se takový ornament pokusíte sami vytvořit na papír.

Průběh: Po té, co žáci navrhnu a vytvoří vlastní ornament, pracují ve dvojicích. Učitel dá dětem možnost utvořit dvojice zcela svobodně, podle toho, kdo si s kým rozumí a s kým se mu dobře pracuje. Pokud nějaké dítě „zůstane liché“ ujme se učitel role jeho partnera pro splnění úkolu. Důležité je, aby se všichni zúčastnění cítili příjemně a nikdo nebyl odstrčen. Pokud by se některý žák necítil při práci ve dvojici pohodlně, může pracovat sám a malovat na svou vlastní ruku. Atmosféra a pocit pohody a „příjemna“ jsou u plnění tohoto úkolu zvláště důležité. Je velmi vhodné i určit plochu, kterou mohou děti zdobit (například hřbet ruky a paže po loket). Tuto část těla před samotným zdobením důkladně ošetříme mastným krémem – barva se pak lépe odstraňuje. Učitel práci a výtvary dětí dokumentuje. Ze vzniklých fotografií je možné sestavit seriál, který vhodně prezentujeme umístěním ve třídě či na půdě školy.

Nohy indické nevěsty zdobené tetováním hennou

6.2 Metodická výtvarná řada – Tepaná krajka

Základní údaje:

Název výtvarné řady: Tepaná krajka

Třída: 5. ročník ZŠ

Počet žáků: 25 (15 dívek, 10 chlapců)

Škola: Základní škola, Praha 2, Londýnská 34

Časová dotace: výuka je realizována v blocích, na realizaci některých námětů jsou žáci z kapacitních a bezpečnostních důvodů děleni do dvou skupin (kromě úvodní a závěrečné hodiny)

Vzdělávací program: Školní vzdělávací program Svobodná základní škola, předmět Kultura ducha a těla

6.2.1 Klasický a autorský šperk – první část výtvarné řady

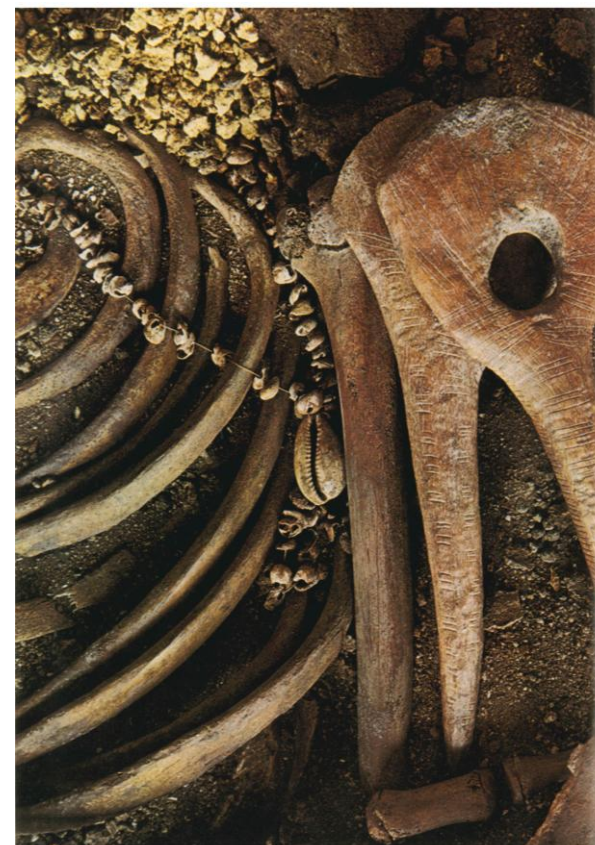
Učivo:

- smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření – umělecká výtvarná tvorba
- komunikační obsah vizuálně obrazných vyjádření – vysvětlování výsledků tvorby podle svých schopností a zaměření
- proměny komunikačního obsahu – proměny obsahu děl výtvarného umění

Cíle:

Od pravěku až k dnešním dobám

Zrození šperku na úsvitu dějin...

Náhrdelník z mušlí – jeden z nejstarších šperků, který kdy byl objeven (20 000 let př.n.l., Itálie)

- rozvíjet komunikativní a rozumové schopnosti
- seznámit se s různými podobami šperku
- rozvíjet fantazii – vyhledávat významy v užitém umění (šperk)
- seznámit se netradiční podobou šperků
- seznámit se s vybranou tvorbou z netradičních materiálů

Námět: Co je to šperk?

Výtvarný úkol: seznámit se s proměnami a podobami šperku v současnosti

Výtvarný problém: vliv užitého materiálu na funkci a nositelnost šperku

Klíčová slova: šperk, identita, design, funkčnost x nefunkčnost, nositelnost x nenositelnost

Druh výtvarné činnosti: poznávací činnost

Technické realizační prostředky: encyklopedie a knihy zabývající se šperkem či jeho vývojem, PowerPointová prezentace, ukázky šperků z netradičních materiálů (textilní šperk, plexisklo, plast apod.), papír, tužka

Forma výuky: skupinová práce

...včera...

Brož od neznámého autora – zlato, tyrkys a perly zhotovena mezi léty 1835–1850)

Motivace: motivační rozhovor, který se zabývá zodpovězení několika otázek: Co je to šperk? Kdy a proč vznikl? Jaký by měl šperk být? Z jakých materiálů je vytvořen?

Průběh: Žáci nejprve tvoří v malých skupinkách myšlenkové mapy, které se týkají formulovaných otázek. V této fázi hodiny žáci pracují i s donesenou literaturou. Následně je na tabuli tvořena jedna myšlenková mapa, která shrnuje nápady všech skupin. Po tvorbě myšlenkové mapy shlédnou žáci PowerPointovou prezentaci, ve které jsou jim představeny vybrané fotografie šperků a ozdob. Ty nejprve zachycují šperk v jeho klasické formě. Po té je žákům představen i autorský šperk a šperk z netradičního materiálu. Úvodní hodina se snaží zbořit vnímání žáků šperku jako předmětu z drahých kovů a kamenů. Zároveň poukazuje na to, že šperk z netradičního materiálu není pouze ten vyrobený z navlečených korálků, ale má také nápad, výtvarnou hodnotu a nese určitou myšlenku a vystihuje osobnost svého nositele. Žáci jsou konfrontováni i s faktem, že novodobé pojetí šperku zahrnuje i takové ozdoby, jež nemusejí být nutně nositelné.

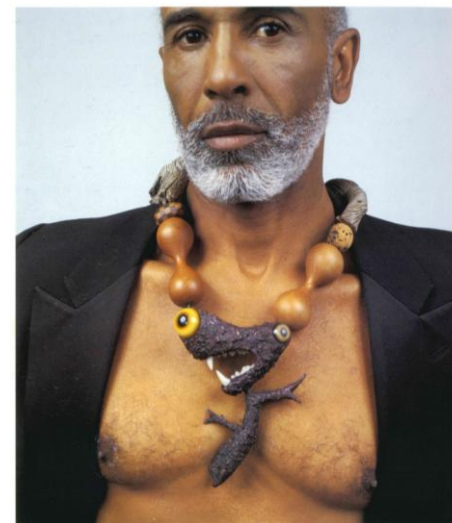
Reflexe: V závěru hodiny proběhne krátké shrnutí a reflexe. Žáci se třídou sdílí, co si z hodiny pamatují, co je zaujalo a proč.

6.2.2 Učíme se tepat – 2. část výtvarné řady

Učivo:

- prvky vizuálně obrazného vyjádření – linie a tvary a jejich proměny v prostoru

...dnes...

Bruce Metcalf – náhrdelník z různých druhů dřeva a skla

Wilem Honing – náramky z papírmaše (1982)

- prostředky pro vyjádření fantazie, představ a osobních zkušeností – manipulace s objekty
- proměny komunikačního obsahu – záměry tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření i děl výtvarného umění

Cíle:

- rozvíjet dětskou představivost a fantazii
- překonat krizi dětského výtvarného projevu
- učit se přístupu k méně obvyklým materiálům
- učit se dovednosti při zacházení s drátem

Námět: Staň se tovaryšem

Výtvarný úkol: Naučit se stříhat, tvarovat a tepat drát; vytvořit svůj první tepaný šperk

Výtvarný problém: vztah užitého materiálu a tvarů z něj vyrobených

Klíčová slova: drát, ohýbání, tvarování, štípání, tepání

Druh výtvarné činnosti: prostorová tvorba

Výtvarná technika: Tepaná krajka

Kobi Roth – brože Brouci/Bugs, aluminiová folie, svírací špendlíky, háčky na ryby, žiletky (1990)

...zítra...

Technické realizační prostředky: drát osteofix, mosazný a měděný drát, kovadlina, kladivo, štípací a ohýbací kleště, pilník

Forma výuky: individuální práce

Motivace: Dnes jste se všichni stali tovaryši ve šperkařské dílně (zeptá se dětí, co je to „tovaryš“, v případě potřeby slovo vysvětlí). Budete se učit pracovat s drátem. Nejprve je důležité seznámit se s nástroji, které budete při výrobě šperků potřebovat. Dále se začnete učit jednoduchým dovednostem. Budete drát štípat, tvarovat a roztepávat. Naučíte se také vytvořit několik základních tvarů, které se vám budou hodit při samotné výrobě šperků. Až všichni projdete základním výcvikem, stanou se z vás designéři.

Průběh: V této části metodické řady – na začátku hodiny, před samotnou tvorbou, jsou žáci seznámeni s bezpečnostními pravidly chování a pobytu v dílnách školy. Dále jsou jim představeny všechny nástroje, potřebné k tvorbě tepaného šperku. Žáci se nástroje učí rozeznávat, pojmenovávat a manipulovat s nimi. Ve druhé části výukového bloku se učí drát stříhat a roztepávat a vytvářejí základní tvary, které se jim budou hodit pro budoucí samostatnou tvorbu. Přesný metodický postup činností, kterými se žák zabývá, jsou detailně popsány v kapitole 6.2.5 Poznámky pro tvoření tepaného šperku.

Reflexe: V závěru lekce proběhne reflexe a shrnutí získaných poznatků. Žáci nejprve postupně uklízí nástroje a říkají, k čemu slouží. Následně reflektují získané zkušenosti

Bohdana Goliášová – náušnice (chirurgická ocel, perly)

Bohdana Goliášová – náušnic (chirurgická ocel, hematit)

z práce s drátem (Jaké má vlastnosti? Jak snadno se tvaruje? Jde tvarovat po rozklepání? Co se stane, když rozklepávám drát v místě, kde se kříží? Jaké tvary se z drátu nejlépe tvoří? Atp.

6.2.3 Vlastní tvorba – třetí část výtvarné řady

Učivo:

- prvky vizuálně obrazného vyjádření – tvary, objemy, světlostní a barevné kvality a jejich proměny v prostoru
- prostředky pro vyjádření fantazie, představ a osobních zkušeností – manipulace s objekty
- proměny komunikačního obsahu – záměry tvorby a proměny obsahu vlastních vizuálně obrazných vyjádření i děl výtvarného umění

Cíle:

- rozvíjet dětskou představivost a fantazii
- překonat krizi dětského výtvarného projevu
- učit se přístupu k méně obvyklým materiálům
- rozvíjet dovednost zacházení s drátem

Námět: Staň se designérem

Bohdana Goliášová – náušnice (chirurgická ocel, ametyst)

Petra Tomanová – náušnice (chirurgická ocel, korál)

Výtvarný úkol: navrhnout a vytvořit tepaný šperk

Výtvarný problém: vztah materiálu a tvaru, realizace vlastního návrhu šperku z tepaného drátu na základě předchozích zkušeností

Klíčová slova: drát, tepání, design, funkčnost, nositelnost

Druh výtvarné činnosti: prostorová tvorba

Výtvarná technika: Tepaná krajka

Technické realizační prostředky: drát osteofix, mosazný a měděný drát, kovadlina, kladivo, štípací a ohýbací kleště, pilník, korálky z papírmašé, bavlny, hlíny, skla a fima na případné dozdobení šperku

Forma výuky: individuální práce

Evokace: fotografie šperků Bohdany Goliášové a vlastní tvorba autora diplomové práce

Motivace: Úspěšně jste složili učňovské zkoušky a stali se z vás designéři. Vaším úkolem je navrhnout a vytvořit vlastní tepaný šperk. V předchozích hodinách jsme se seznámili s vlastnostmi drátu, které určují, jak lze drát dále tvarovat. Několik základních tvarů jste se též naučili vytvořit a roztepat. Pokuste se nyní na základě předchozích zkušeností vytvořit

Petra Tomanová – náhrdelník (chirurgická ocel, achát)

Petra Tomanová – náhrdelník a náušnice (chirurgická ocel, korál)

tepanou krajku. Můžete se nechat inspirovat šperky, které jsem vám přinesla.

Průběh: Po motivaci se žáci věnují vlastní tvorbě. Je-li třeba, učitel jim pomáhá například s vytvářením oček na zavěšení šperku nebo s výrobou háčků do uší a obručí. Obzvláště obruče, jež se tvoří z tvrdého drátu, který disponuje tvarovou pamětí, se žákům dělají stěží.

Reflexe: Reflexe proběhne v závěru hodiny. Žáci si prohlédnou si vzájemně svou tvorbu. Autor svůj šperk představí, případně popíše, jak při práci postupoval a z jakých materiálů jsou doplňkové komponenty. Žáci se pokusí zamyslet nad tím, jak by svůj šperk pojmenovali a proč.

6.2.4 Reklama na šperk – čtvrtá část výtvarné řady

Učivo:

- smyslové účinky vizuálně obrazných vyjádření – reklama
- prvky vizuálně obrazového vyjádření: linie, tvary, barva a její působení, barva a barevný kontrast, písmo
- osobní postoj v komunikaci – jeho utváření a zdůvodňování; odlišné interpretace vizuálně obrazných vyjádření

Cíle:

- rozvíjet dětskou představivost a fantazii

*Petra Tomanová – náhrdelník a náušnice
(chirurgická ocel, perly)*

- překonat krizi dětského výtvarného projevu

Námět: Kupte si...

Pojetí výtvarného úkolu: navrhnout a vytvořit propagační plakát na konkrétní šperk

Výtvarný problém: zkoumání působení výrazových prostředků užitých v reklamě na zákazníka

Klíčová slova: reklama, poutavost, působivost, písmo, produkt, značka

Druh výtvarné činnosti: volná tvorba zobrazující

Výtvarná technika: volná tvorba

Technické realizační prostředky: černý a barevný fix, černá tuš, štětec, vodové barvy, temperové barvy (vše dle volby), kreslicí karton A2 (případně většího formátu), reklamní plakáty a ukázky druhů písma (v elektronické či papírové podobě)

Forma výuky: práce ve dvojici či malých skupinkách (po 3 až 4 žácích)

Motivace: Ví někdo z vás, čím se zabývá grafický designér? S jeho tvorbou se setkáváme dnes a denně doslova na každém kroku. (Pokud je třeba, učitel termín vysvětlí.) Pojďme si

*Zuzana Stránská v reklamní kampani pro
Klenoty Aurum*

nyní zahrát na grafického designéra. Vaším úkolem je navrhnout a zhotovit reklamní plakát na šperk, který jste vytvořili. Než začnete, podíváme se společně na několik plakátů a budeme si všimát toho, co by na reklamním letáku nemělo chybět. Zaměřte se na to, jaké výrazové prostředky jsou na plakátě užity a jak na vás působí.

Výtvarné etuda: Důležitou roli hraje na plakátu užití písma. Pojdme si teď společně prohlédnout některé druhy písma. Než se pustíte do samotného tvoření plakátu pokusíte se v týmech, nejprve navrhnout několik druhů písma. Nežďařilejší návrh pak použijete při tvorbě reklamního plakátu.

Průběh: Po motivaci následuje diskuse a shrnutí toho, co by měl plakát obsahovat a jak by měl být graficky zpracován (velikost písma, použití barev, druh informací – název výrobku, značka...). Žáci se snaží zformulovat kritéria hodnocené „dobrého“ reklamního plakátu. Tato kritéria učitel zapíše čitelně na tabuli. Před samotným tvořením reklamního plakátu se děti věnují výtvarné etudě.

Reflexe: Na konci výukové jednotky prezentují jednotlivé skupiny svou práci. Hovoří o tom, jaké technické realizační prostředky a jaké písmo zvolili a jak jsou spokojeni s konečným efektem. Třída společně hodnotí výsledky práce dle předem formulovaných kritérií.

*Zuzana Stránská v reklamní kampani pro
Klenoty Aurum*

6.2.5 Poznámky pro tvoření tepaného šperku

V následujících dvou kapitolkách se čtenář seznamuje s technickými realizačními prostředky, které jsou vhodné pro výrobu tepaného šperku. Dále se poprvé seznamuje i s použitými materiály. Následující jednoduchá dílčí cvičení pak slouží k poznání jeho kvalit a vlastností a rozvíjejí schopnost s ním dále tvořivě pracovat.

Než začneme

Před tím, než se žáci mohli pustit do samotné výroby šperku, bylo nutné je seznámit s různými druhy materiálů a nástrojů, které byly pro tepání potřebné. Pro případ, že by někdo chtěl tvorbu tepaného šperku vyzkoušet, rozhodla jsem se stručný metodický postup při osvojování dovedností práce s tímto materiálem do své diplomové práce zařadit.

a) Technické realizační prostředky

Všechny tyto realizační prostředky se dají sehnat do částky 1000 Kč. Není třeba kupovat pomůcky nové. Bohatě postačí ty, které jsme sehnaly v bazaru. Některé z nich je dobré před prací ještě upravit (zbroušení kleští do špičky, zbroušení povrchu kovadliny), čímž dosáhneme jemnějších tvarů a „čistší“ práce. Pro realizaci metodické řady poslouží vybavení dílny na ZŠ Londýnská.

- Ohýbací kleště

Ohýbací kleště volíme uvnitř se „zoubky napříč“. Vroubkování do kříže uvnitř kleští vede

Alfons Mucha –reklamní plakát na divadelní hru
Gismonda (1894–1895, Art Nouveau)

k tomu, že je povrch drátu při samotném ohýbání narušen, případně přeštipnut. Ohýbací kleště by měly být větší; malé by vzhledem k tvrdosti drátu zhmoždily dlaň. Ohýbací kleště si můžeme pomoci brusky upravit do jemnější špičky, díky čemuž můžeme ohýbat a tvarovat menší tvary.

- Štípací kleště

Štípací kleště by měly mít tvar do špičky a boční ostří. Velmi důležité je, aby drátek při přeštipnutí odskočil. Pokud kleště drátek „žvýkají“, nejsou vhodné.

- Kladivo

Kladivo by mělo ideálně vážit kolem 300 gramů a mělo by mít dostatečně dlouhou rukovět' – to je důležité pro dostatečnou sílu úhozu. Tepací stranu kladiva zabrousíme smirkovým papírem do hladka. Takto předejdeme nerovnoměrně rozklepanému drátu.

- Kovadlina

Kovadlina je jediný realizační prostředek, který není lehce k dostání. Menší kovadlinky mají výhodu snadné přenositelnosti, disponují ovšem nepříliš příjemným, vyšším zvukem a při samotném tepání navíc poskakují. U velkých kovadlin je naopak problém s jejich skladností a přemísťováním. Tepat se dá i na odřezku z kalené oceli, musí být dostatečně tvrdá, aby její povrch nebyl při práci narušen drátem. Tyto odřezky či menší kovadlinky je dobré při práci podložit dřevěným prkénkem či alespoň kusem kartónu (tlumení ran a

zlepšení zvuku). Kovadliny je nutné zbavit případných nečistot či rzi. Je nutné, aby jejich povrch byl rovný.

- Pilník

Pilník slouží k zabrušování konců drátů (obruče na závěsy, háčky do ucha). Čistí se kovovým kartáčem.

b) Materiály

Osteofix je drát z chirurgické oceli. Díky materiálu, z něhož je vyroben, jsou šperky (nebo jejich části) hypoalergenní. Dá se sehnat ve dvou různých tvrdostech, tvrdý a měkký. Tvrdý drát disponuje takzvanou tvarovou pamětí a je velmi těžké jej ohnout do požadovaného tvaru. Díky těmto vlastnostem se výborně hodí na výrobu obručí. K tepání se hodí i dráty z jiných materiálů, například měděné a mosazné. Z těchto drátů ale není vhodné vyrábět například háčky do uší, jelikož vyvolávají alergické reakce. Problém je též v tom, že měď i mosaz jsou poměrně měkké, což výrazně snižuje stabilitu tvaru šperku a jeho nositelnost a životnost. Tvrdost drátu se roztepáním lehce zvýší, i tak ale nedosáhne kvalit drátu z oceli. Po roztepání jsou tyto kovy navíc křehčí. Potřebovat můžeme též nerez ocelový drátek o tloušťce 0,3 mm, který se hodí k přivazování kamenů nebo korálků.

K čemu se hodí jaká tloušťka drátu?

- 0,9 mm (měkký) – brože, náušnice (téměř vše)

- 0,7 mm (měkký) – háčky do uší
- 0,7 mm (tvrdý) – obruče
- 1,1 mm (měkký) – prsteny, velké náhrdelníky (pevné)
- 1,8 mm (měkký) – náramky

Seznámení s drátem

V této části metodické řady se žáci seznámí s vlastnostmi drátu Osteofix a drátku z mosazi a mědi. Tato část je zaměřena na to, aby se žáci naučili správně držet a zacházet s pracovním náčiním. Dále se naučí drát ohýbat do několika základních tvarů a též jej roztepat.

a) Jak držet kleště a ohýbat či štípat drát

Samotné práci předchází poučení o bezpečnosti práce s ohýbacími a štípacími kleštěmi a kladívkem. Před prací s nástroji žák nejprve zkouší ohýbat drát jen pomocí ruky. Nejprve zkoušíme ohýbat drát mosazný či měděný, kde je odpor při ohýbání velmi malý. Drát zpočátku ohýbáme do tvarů, jež se podobají čmáranici na papíře (Konvička, J., 1975). Od neuspořádaného ohýbání postupujeme k ohýbání uspořádanému, které je samozřejmě náročnější.

Když je žák dostatečně seznámen s měkčím drátem, může se pokusit ohýbat drát Osteofix. K jeho tvarování je již vhodné použít ohýbací kleště. Nejprve učitel názorně předvede, jak

správně držet kleště. Důležité je, že drát ohýbáme pomocí pohybů rukou či zápěstí – ne pohybem kleštěmi (ve většině případů).

- Ohyb drátu do různých úhlů

Žák si uštipne kousek drátu (10 cm) a zkouší jej ohýbat do pravých úhlů a vytvořit „schody“. Po té zkouší drátek ohýbat do tupých či ostrých úhlů. Dojde tak k prvotnímu seznámení s materiálem a jeho vlastnostmi. Opět postupujeme od ohýbání do neuspořádaných tvarů k tvarům uspořádaným.

- Základní tvar

Zvládne-li žák techniku ohýbání drátu do stejnoměrných, upořádaných tvarů, může se pustit do vytváření takzvaného základního tvaru, který se používá při výrobě náhrdelníku či náušnic. Výroba náušnic je samozřejmě poněkud náročnější, jelikož potřebujeme vyrobit dva stejně velké a stejnoměrně zohýbané díly. Kus drátu chytíme kleštěmi přibližně uprostřed a za pomoci práce druhé ruky jej ohneme do tvaru U. Pak pokračujeme v ohýbání jednoho z volných konců drátu, čímž vytvoříme hlavičku uprostřed drátu, která bude později sloužit k zavěšení, a dva stejně dlouhé volné konce drátu. Pokud jsou volné konce nestejně délky, zkrátíme jeden z nich pomocí štípacích kleští. Oba volné konce drátu následně vytváříme do „schodů“ (ohyby s pravým úhlem), při čemž je důležité, aby první ohyby směřovaly směrem ven.

- Smyčka

Smyčka je velmi důležitým prvkem při výrobě tepaného šperku. Je-li vytvořena na konci drátku, slouží jako základ pro výrobu závěsu, náhrdelníku či náušnic. Smyčku vytvoříme tak, že drát uchopíme kleštěmi co nejvíce na konci a jejich točením jej tvarujeme. K vytvarování smyčky nám poslouží i ukazovák druhé ruky, který pracuje proti směru ohýbání. Tedy drát tvarujeme pomocí pohybem kleští a zároveň jej ohýbáme přes ukazovák druhé ruky. Vznikne tak klička, která je orientována kolmo ke zbytku drátu a je dobrým základem pro již zmiňovanou náušnici. Smyčky je důležité dovírat pomocí zmáčknutí kleští k sobě.

- Více smyček

Více smyček vytváříme analogickým postupem. Pokud ovšem chceme, aby smyčka nesloužila k zavěšení šperku, ale byla jeho součástí, netvoříme ji na samém konci (začátku) drátu. Stejným postupem tedy vytvoříme větší smyčku umístěnou dál od konce drátu. Kleště umístíme do smyčky a drát ohýbáme přes prst druhé ruky, až vznikne vlna. Poté kleště přemístíme a uchopíme drát ve vzniklé vlně. Druhou rukou drát uchopíme za jeho volný konec a jeho přetočením vytvoříme další smyčku.

- Vlny

K vytvoření zajímavého závěsu, náhrdelníku i náušnic nám stejně dobře poslouží tvarování drátu do vln. Na koncích (případně na obou koncích) vytvoříme malou smyčku, která bude

sloužit jako očko pro zavěšení. Dále postupujeme tak, že drát držíme v kleštích a ohýbáme jej přes palec a zpět přes ukazovák druhé ruky. Snažíme se vytvořit vlny stejnoměrné nebo takové, jež se postupně zvětšují a zmenšují.

- Vlny – dva stejné díly (náušnice)

Stejně postupujeme, pokud chceme vyrobit náušnice. Pro jejich výrobu si ustříhneme dva stejně dlouhé kusy drátu. Očko na zavěšení bude logicky umístěno pouze na jednom jeho konci. Pak vytvoříme první díl o 2 až 3 vlncích. Stejný postup opakujeme na druhém kusu drátu. Vytvořit dva stejné, vlnité kusy není jednoduchá záležitost a úspěch vyžaduje trochu cviku a trpělivost. Oba dva kusy drátu ohýbáme na stejnou stranu a pak jeden z nich zrcadlově otočíme.

b) Tepání drátu

Drát se dá velmi snadno rozklepávat či profilovat, nicméně snadnost jeho tvarování samozřejmě závisí na materiálu, z jakého je vyroben. Drát, který je položený na kovadlině, rozklepáváme úhozy čepelí nebo hlavou kladiva. Podle síly a směru úhozu drát roztepáváme do různých tvarů. Při výrobě tepané krajky je důležité ovládat kladivo tak, aby drát byl rozklepáván co nejvíce rovnoměrně. Je rovněž důležité se vyzkoušet, jakou míru rozklepávání drát snese. Je-li roztepán za únosnou mez, při dalším tvarování praskne. Roztepaný drát rovněž částečně ztrácí svou schopnost být dále celkem snadno ohýbán a tvarován, po rozklepání tedy ztvrdne. Důležitý je i poznatek, že takto zpracovaný drát lze

ohnout od sebe či k sobě, ale nikdy ne do stran – tomuto faktu je nutné uzpůsobit výrobu šperku. (Konvička, J. 1975) Na různé způsoby tepání, které budeme při výrobě šperku potřebovat, se podíváme v následujících podkapitolách.

- Tepání konců do kapičky

Na několikacentimetrových zbytcích drátu zkusíme rozklepávání jejich konců do slziček. Podle Konvičky (1975) je tento tvar rozklepávání drátu jedním z nejjednodušších. Tím, že je šperk vyráběn z chirurgické oceli, se obtížnost poněkud zvyšuje. Toto zakončení působí obzvláště efektivně u náušnic, nicméně vyžaduje poměrně dost cviku, chceme-li, aby rozklepání bylo stejné u obou dvou kusů. Požadovaného tvaru slzy dosáhneme tím, že při úhazu kladivem pohneme lehce směrem k sobě, drát při rozklepávání jakoby stíráme.

- Maximální roztepání

Jak už bylo zmíněno výše, je dobré si vyzkoušet, jak se drát po rozklepání chová a jak jej lze nadále zpracovávat. Další ohýbání bude probíhat jinak, bude-li drát rozklepán pouze jemně či až do svého maxima. Rozklepávání drátu do maxima žáci pracovně označili jako roztepání „na brutus“.

- Tepání vrcholů vlnovek

K tomuto cvičení použijeme kusy drátu, na kterých žáci cvičili tvarování vlnovek. Zcela odlišně působí, je-li zohýbaný drát rozklepán po celé své délce či jsou-li vytepány pouze

vrcholy vlnovek. Na kusu vytvarovaného drátu si žáci vyzkouší vytepávání jeho částí či rozklepávání drátu různou silou.

- Tepání smyček

Smyčku vytepáváme podobně jako vlnovky; nicméně, drát se nesmí nikdy rozklepávat v místě svého křížení, jinak by snadno praskl. I při velmi lehkém rozklepnutí dojde k narušení drátu, což pak prudce snižuje životnost šperku.

Po té, co si žáci osvojí základní pravidla pro rozklepávání drátu a seznámí se též s jednoduchými technikami uvedenými výše, zkouší drát samostatně tvarovat do různých tvarů, ať už pravidelných (ploché spirály) či nahodilých a též jej vytepávat. Nepravidelně zohýbaný a částečně vytepaný kus se pak může stát dobrým základem pro pozdější výrobu šperku – náhrdelníku.

7 Realizace

7.1 Charakteristika prostředí

Obě dvě výtvarné řady byly realizovány na 1. stupni základní školy v Londýnské ulici. Základní škola se nachází ve staré zástavbě na Praze 2 mezi náměstím Míru a I. P. Pavlova a v jejích prostorách se dříve nacházelo gymnázium, mezi jehož absolventy patří řada významných osobností. Pro ilustraci uveďme například druhého prezidenta Československé republiky Edvarda Beneše či významného skladatele moderní symfonické hudby Ladislava Vycpálka.

Současným pojetím vzdělávání patří škola mezi průkopníky moderních metod výchovy a vyučování žáků. Je jednou z pilotních škol, které realizují vlastní školní vzdělávací program. Mezi základní pilíře programu „Svobodná základní škola“ patří například integrace výuky jednotlivých předmětů, jež žákům pomáhá pochopit svět v co nejširších souvislostech, práce žáků s různými zdroji informací (internet, učebnice, encyklopedie, rozhovory se zajímavými osobnostmi) nebo rozvoj schopnosti spolupráce a komunikace žáků v pracovním týmu. Učitelé úzce spolupracují mezi sebou navzájem i s rodiči žáků. Mezi dítětem a pedagogem je budován rovnocenný, partnerský vztah. Náležitá pozornost je věnována nejen žákům nadaným, ale i žákům se specifickými poruchami. Slovní hodnocení vystihuje individuální pokrok žáka a snaží se mu pomoci v jeho dalším rozvoji. Mezi spolupracující instituce patří například Gymnázium Jižní město, ZŠ Vratislavova

nebo společnost Watts English a Class Acts. Škola je též držitelem certifikátu „Rodiče vítáni“ od společnosti EDUin.

7.1.1 Charakteristika třídy II. C

Vybrané náměty první výtvarné řady s názvem „Se šperkem z pohádky do pohádky“ jsem realizovala ve třídě II. C, kde od února 2011 pracuji jako třídní učitel. Spojení mého osudu s touto základní školou ale nebylo tak přímočaré. V akademickém roce 2009/2010, tedy na počátku pátého ročníku, jsem v rámci programu Erasmus odjela do Anglie, kde jsem na Univerzitě v Derby studovala teacher's training. Když jsem se po roce vrátila ke studiu na Univerzitě Karlově, rozhodla jsem se najít si alespoň na částečný úvazek práci v oboru. Důvody pro tento krok byly zcela pragmatické, slibovala jsem si od toho lepší přípravu na ukončení studia a státní zkoušky. Na začátku školního roku 2010/2011 jsem tedy nastoupila na ZŠ Londýnská na pozici asistenta pedagoga. Třídní učitelkou stávajícího prvního ročníku byla v té době má spolužačka a kamarádka, absolventka oboru učitelství pro 1. stupeň ZŠ se specializací na výuku anglického jazyka na Univerzitě Karlově. Třídu ale vedla jen do konce prvního pololetí, kdy nastoupila na mateřskou dovolenou, a já se uvolila k převzetí jejích pracovních povinností.

Ve třídě je 28 žáků (15 dívek a 13 chlapců), což je poměrně náročné na zvládnutí. Dva žáci ve třídě jsou integrováni a mají své asistenty. Jedná se o dívku (8), jež opakuje první třídu a chlapce (8), u něhož byla na konci prvního roku školní docházky (po jednoletém odkladu) poradnou diagnostikována těžší forma ADD. Další dva žáci (chlapec a dívka) byli do

poradny z impulsu školy objednáni ještě do konce prvního školního roku. Minimálně ještě další 3 žáci jsou stále nevyzrálí a potřebují velmi častou pomoc dospělého. První asistentka pracuje pouze s jedním žákem, zatímco druhá funguje spíše jako asistent pedagoga. O naši třídu se stará i speciální pedagog ze školní pedagogicko–psychologické poradny. Několik hodin v týdnu třídu navštěvuje, monitoruje práci ve třídě a pomáhá žákům či s nimi pracuje samostatně mimo třídu. I když je třída velmi početná a začínají se rýsovat možné budoucí SPU, ADD či ADHD, žáci pracují dobře jako kolektiv a snadno se nechají vést. Řada žáků má stále potíže s jemnou motorikou, což se samozřejmě odráží i na jejich výtvarné činnosti.

7.1.2 Charakteristika třídy V. A

Druhá metodická řada byla realizována částečně ve třídě V. A. Ta je složena z pětadvaceti dětí, z toho deset chlapců a patnáct dívek. Kolektiv je funkční a uvnitř skupin dětí jsou dobré vztahy. Třída je v totožném složení a pod vedením stejného třídního učitele od prvního ročníku. Děti skvěle spolupracují a vzniklé spory mezi sebou jsou schopny samostatně řešit. Tyto dovednosti u nich byly od prvopočátku soustavně rozvíjeny a podporovány. Děti pracují efektivně ve skupinách, dvojicích i samostatně. Žáci jsou snadno motivovatelní, pracují aktivně a kreativně a své úkoly plní zodpovědně. Patrná je velká snaživost a preciznost dívek. Jako v každém kolektivu se i u dětí liší jejich povahy, schopnosti i snaha pracovat. Ve třídě je celé spektrum různých úrovní inteligence a schopností. Jsou zde čtyři děti s individuálním vzdělávacím plánem. U většiny dětí se jedná o různé formy specifických poruch učení. U jednoho chlapce byla navíc zjištěna ADHD

(porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou) s obtížemi v oblasti jemné motoriky, senzomotorické koordinace a koncentrace pozornosti. Hoch je rovněž silně pracovně nezralý, což u něj vede téměř k neschopnosti samostatné práce. Jeho pracovní výdrž je celkově velmi nízká, je schopen se soustředit jen několik minut. Duševní vývoj je nerovnoměrný a opožděný. Nevyzrálé je rovněž sluchové a zrakové vnímání. PPP bylo doporučeno vést chlapce jako integrovaného a z důvodu závažných obtíží v koncentraci pozornosti a samostatné činnosti také zřízení místa asistenta pedagoga. Ve čtvrté třídě přišel ještě jeden žák, který potřebuje asistenta pedagoga. Zbytek třídy se svými schopnostmi pohyboval kolem průměru až nadprůměru.

Žáci jsou zvyklí tvořivě pracovat jak jednotlivě, tak ve skupinách. Již od první třídy byly u dětí preferovány vlastní nápady a vlastní pohled na zadané téma, jejich názor nebyl potlačován. Od první třídy byli žáci seznamováni také s rozmanitými výtvarnými technikami. Tvorbě se nevěnovali jen v rámci výuky, ale také v nesčetných výtvarných dílnách, které byly otevřené i rodičům. Dílny byly všestranné, tematicky zaměřené k ročním obdobím a svátkům či probírané látce. Třída byla vždy velmi kreativní; nicméně v poslední době je u některých žáků velmi patrný pokles zájmu o výtvarnou tvorbu. Některé žáky je velmi těžké k činnosti motivovat, zvláště u chlapců se to daří stěží. Odmítání výtvarných činností je patrně zapříčiněno krizí dětského projevu, kdy žáci nejsou se svou prací spokojeni. Z tohoto důvodu je dobré zařazovat do tvorby též náměty zaměřené na technické provedení, které odvedou pozornost od nedokonalého a pro mnohé žáky neuspokojivého výtvarného projevu. Z těchto poznatků bylo rovněž vycházeno při

sestavování výtvarné řady na téma šperk. Zvláště u některých hochů hrozila možnost odmítání spolupráce, proto byl jako stěžejní, opěrný bod metodické řady zvolen nový materiál, který se žáci učili technicky zpracovávat a tvarovat. V několika učebních jednotkách se žáci učili metodickému postupu jeho zpracování při výrobě šperku.

7.2 Reflexe realizovaných námětů

7.2.1 Výtvarná řada „Se šperkem z pohádky do pohádky“

Reflexe „Úvodu k výtvarné řadě“ a reflexe realizovaného námětu „Není šperk jako šperk“

Úvod k metodické řadě proběhl přesně podle plánu, kdy jsem děti vyzvala k tomu, aby se pokusily uhádnout, co držím v ruce za zády. Nakonec děti uhádly, že držím v ruce starý prsten. Vyprávěla jsem jim příběh, co prsten všechno zažil, než jsem se stala jeho majitelem já. Po té se žáci pokoušeli samostatně vymyslet příběh k dalšímu prstenu, který jsem jim ukázala a který si dobře prohlédli. Některé jejich příběhy jsou uvedeny v příloze. Dále jsem se snažila s dětmi vyvodit, o čem bude dnešní hodina. To bylo poněkud složitější, než jsem čekala, proto jsme si nakonec pomohli hrou „šibenice“. Nejprve děti pracovaly ve dvojicích a tvořily myšlenkovou mapu na téma šperk. Následoval řízený rozhovor, který se snažil zodpovědět otázky: „co je to vlastně šperk“, „jaký by měl být“ a „jak vypadá a z čeho se dá vyrobit“. Rozhovor byl korigován a podkládán ukázkami vybraných šperků či ozdob a jejich proměn v závislosti na historickém období a místě nebo stylu. Tato hodina byla chápána jako úvodní část metodické řady a byla zaměřena čistě na

poznávací činnosti. Ze začátku se mi nedařilo vyvrátit přesvědčení některých dětí, že šperk musí být vyroben z cenných materiálů nebo mít klasické vzezření. Tyto představy byly definitivně zbořeny ukázkou šperků vyrobených z papíru, sirek a petard, plexiskla či starého drátu. Děti během úvodního rozhovoru přišly s tím, že šperk by nás měl zdobit. Nosíme jej tedy proto, abychom se líbili. I tak ale mezi ně vnesly rozruch ukázky jiného typu zdobení těla, jakým je například piercing či tetování. Tím byla otevřena diskuse, zda výše zmíněné lze chápat jako šperk či nikoli. V závěru diskuse se žáci shodli na tom, že si tím lidé tělo zdobí a že to tedy „šperk“ je.

Z úvodní hodiny jsem byla celkem překvapena – mezi žáky se rozvinula celkem svižná debata na dané téma, do níž se chtěl každý zapojit. Tento blok jsem zařadila do výuky na konci dne, před obědem. Z tohoto důvodu nebyla možnost jej časově rozšířit, což mě velmi mrzí, zejména proto, že žáci nedostali dostatek prostoru, aby sdíleli své zážitky a představy. Vyhrazený čas, něco kolem 70 minut, nebyl ani zdaleka dostačující. Podruhé bych celé této části věnovala více času a pohrála si s reflexí hodiny a zejména s vyhodnocováním kvízu, který byl součástí prezentace v PowerPointu. Ihned po skončení výuky mě napadlo, že by bylo mnohem lepší použít k promítání prezentace místo projektoru interaktivní tabuli. Vzhledem k tomu, že bych díky ní mohla do prezentace kreslit, přeskupovat a spojovat obrázky atp., vyznělo by závěrečné hodnocení aktivity a její reflexe ucelněji. I tak byly mnou stanovené cíle části metodické řady splněny. Žáci se seznámili s různými podobami šperku a rozšířili si náhled do této problematiky. Na konci hodiny žáci bez potíží řadili šperky do skupin na základě jejich podobnosti. Bez potíží též

1. část výtvarné řady – námět: Není šperk jako šperk

Řízená diskuse doplněná prezentací v PowerPointu

Žáci při kvízu

vybranou skupinu šperků přiřadili podle vnějších znaků k obrázku jejich majitele, čímž byla naznačena otázka různých stylů.

Reflexe realizovaného námětu „Staň se návrhářem“

Tato část metodické řady byla uvedena pohádkou „O princezně, která chtěla čelenku z rosy“. Na pohádku navazovalo další vyprávění o tom, že princezna se nepoučila a při návštěvě galerie ve vzdálené cizí zemi, se zamilovala do obrazů známého umělce Pieta Mondriana a usmyslela si, že chce mít právě takový náhrdelník, který bude vypadat jako jeho obrazy. Princeznin otec, vládce země, se rozhodl své jediné dceři opět vyhovět a povolal všechny klenotníky své země. Pod hrozbou stětí hlavy jim poručil do tří dnů zhotovit přesně takový náhrdelník, jaký si princezna přeje. Klenotníci byli zničeni, neboť nevěděli, jak vypadá dílo onoho umělce, podle kterého mají vytvořit šperk, jenž si pyšná princezna usmyslela. Neví, co mají dělat a celí zarmoucení se pomalu připravují na smrt.

Právě v tomto okamžiku do hry vstoupily děti. Byly požádány, zda pomohou a zhotoví návrh šperku, jaký si princezna přála, a zachrání tak nebohé klenotníky před jistou smrtí.

Jako evokaci jsem použila PowerPointovou prezentaci. Dětem byly promítnuty vybrané obrazy Pieta Mondriana a také šaty, šperky a předměty denního užití, inspirované tímto umělcem. Po tom, co jsem žákům promítla všechny připravené obrázky, formulovala jsem jasně, co je jejich úkolem. Poté dostali žáci prostor k vlastním otázkám. Ve třídě se nachází jeden chlapec, který má problémy dodržovat pravidla komunikace. Když jsem dětem

3. část výtvarné řady – Staň se návrhářem

Žák při vytváření návrhu náhrdelníku

Výstava všech návrhů

sdělovala zadání úkolu, musela jsem se vypořádat s tím, že mi několikrát skočil do řeči a přerhl tak tok myšlenek a instrukcí. Jeho neochotu podržet v hlavě myšlenku a počkat, až dostane slovo, řešíme již od jeho nástupu do školy. Hoch naštěstí celkem dobře reaguje na pohled či dotyk mé ruky, takže jej nemusím slovně napomenout. I tak jsou jeho vstupy ale velmi rušivé a co víc, vadí i ostatním dětem.

Po formulaci úkolu přišla na řadu samotná tvorba žáků. Dětskou přirozeností je pomáhat, a tak se všichni do práce pustili s chutí. Barevných reprodukcí jeho pěti vybraných děl jsem vytiskla o něco více, aby si každý mohl vybrat a tvořit z obrazu, který jej zaujal. Já jsem na sebe vzala roli pozorovatele a mediátora činnosti a vyčkávala jsem, bude-li někdo vyžadovat moji pomoc. Hned na počátku vlastní práce dětí bylo jasné, že bude třeba upřesnit některé instrukce. Žáci se jali rozstříhávat reprodukce po jejich liniích. To by nebylo až tak nežádoucí, pokud by to ovšem nedělali všichni. Smluveným signálem jsem přerušila práci a nabídla jim i jiné řešení vedení stříhů, tedy ukázala jsem jim různé způsoby, jak reprodukci rozstříhat. Dále jsem už do jejich práce zasahovala jen tehdy, byla-li jsem požádána o radu nebo pomoc. Velmi zajímavé bylo to, že samotná členitost reprodukce žáky vedla k vytváření podobných návrhů. Ze stejných reprodukcí tak vznikly návrhy náhrdelníků podobného vzezření. Konec hodiny byl věnován reflexi činnosti. Ta bohužel nedopadla tak, jak jsem měla v plánu.

Zhotovené návrhy jsme vyskládali před tabulí a sešli se kolem nich (na tabuli jsem mezi tím umístila všechny reprodukce děl, se kterými žáci pracovali). Vždy jsem vybrala

Žáci při závěrečné reflexi

některý návrh náhrdelníku, zvedla jej a ukázala všem přítomným. Úkolem dětí bylo poznat, z jaké reprodukce obrazu byl návrh zhotoven (jejich odpověď byla vždy konfrontována s výpovědí autora návrhu). Dalším úkolem žáků bylo vybrat návrhy, podle kterých klenotníci zhotoví šperk pro princeznu. To měli učinit formou tajného hlasování. Každý z nich měl k dispozici dva kousky dřevěné stavebnice. Ty měl položit ke dvěma návrhům, které je nejvíce zaujali. Poté jsem se dětí ptala, proč se rozhodly hlasovat právě pro ty konkrétní návrhy. Nevím, kde přesně jsem udělala chybu, ale domnívám se, že jich bylo hned několik. Žáci hlasovali pro své kamarády (což se dalo čekat) a nebyli schopni slovy vyjádřit, proč se jim daný návrh náhrdelníku líbí. Moje požadavky na ně byly v tuto chvíli patrně dost přemrštěné, navíc nebyla formulována kritéria hodnocení, takže děti vlastně vybíraly návrhy, které je samotné nějak zaujaly. V závěru hodiny došlo k shrnutí naší práce. Děti měly vyjádřit, jak postupovaly při řešení zadaného úkolu a jak je práce s reprodukcí díla bavila. Dále si měly rozmyslet a nahlas vyslovit, co si zapamatovaly o obrazech Pieta Mondriana.

Reflexe realizovaného námětu: „Ozdoba, kterou v parku zapomněly lesní bytosti“

Tato část výtvarné řady byla uvedena pohádkou „Z Pařezové chaloupky – O tom, jak učesali vílu“. Poté, co děti vyslechli audio nahrávku, jsem se dětí ptala, zda by mohla být víla pro měsíček ještě hezčí. Padaly různé návrhy, například: mohla by mít krásné šaty, závoj, čelenku a šperky. Chvíli jsme si tedy povídali o tom, jak by asi takové vílí oblečení a ozdoby vypadaly. Následně byl formulován úkol dnešní vycházky do parku.

„Představte si, děti, že kdysi dávno v parku tancovaly víly pro měsíček. Byly oblečené do nádherných šatů a byly ozdobeny skvostnými šperky, přesně tak, jak jsme si o tom právě povídali. Víly tančily a tančily, až se doslova zapomněly. A najednou noc začíná blednout a vychází slunce. Víte o tom, že na jemnou kůži víl nesmí nikdy zasvítit slunce? Vílám by se totiž udělaly pihy a to ony nechtějí, proto se před sluncem vždy schovávají. Jenomže naše víly byly do tance tak zabrané, že ani nezpозorovaly, že vychází sluce a začíná se rozednívat. Když si toho konečně všimly, zachvátila je panika a honem se běžely schovat. Jak pospíchaly, zapomněly v parku šperky, kterými se ozdobily, aby se měsíčku líbily.

My se teď půjdeme společně do toho parku podívat a pokusíme se jej vyzdobit, aby to tam vypadalo jako tenkrát, když tam lesní bytosti zapomněly své šperky. Před tím, než vyrazíme do parku a budeme tam tvořit, se necháme inspirovat dílem jednoho známého českého umělce. Jeho jméno je Ivan Kafka a já vám teď ukážu několik fotografií jeho děl, která vytvořil v pražské Stromovce. Schválně jestli uhádnete, jak se takovému tvoření v přírodě říká.“

Mezi dětmi v II. C je velmi oblíbená hra „šibenice“. Proto jsem ji použila i tentokrát, aby děti její pomocí odhalily název činnosti, za kterou jsme se rozhodli do parku vydat (land-art). Poté, co byl název odkryt, vysvětlili jsme si, co vlastně znamená. Následně jsem jim v PowerPointové prezentaci ukázala i několik fotografií Kafkova díla. Jako další inspirační materiál jsem použila další obrázky, které se mi podařilo nalézt na internetu. Následně nám už nic nebránilo v tom, vydat se do parku za dobrodružstvím. Jelikož se škola nachází na

4. část výtvarné řady – Ozdoba, kterou v parku zapomněly lesní bytosti

Brož

Náhrdelník

Praze 2, vydali jsme se do Havlíčkových sadů.

V sadech jsme si nejprve našli vhodné místo pro náš výtvarný záměr – tedy místo, kde budou různé stromy, jak jehličnaté, tak listnaté, a kde budeme moci najít množství zajímavých přírodních materiálů k tvorbě. Před samotným tvořením bylo ještě třeba žáky upozornit na to, aby užívali barevných kontrastů. Ukázali jsme si, že obrazec vytvořený z listů, se dobře vyjímá na uklizeném, zeleném trávníku či na hnědé hlíně. Obrazec vytvořený ze šišek a klacíků by na hnědé půdě ale spíše zanikal. Žákům byl znovu formulován jejich úkol a mohli se pustit do práce. Většinou začali samovolně pracovat ve větších skupinkách po čtyřech až pěti žácích, výjimečně pracovali ve dvojicích. V parku jsme strávili téměř dvě vyučovací hodiny a po celou dobu žáci pracovali velmi pilně a nápavitě. V několika případech vzniklo i celkem rozsáhlé dílo, ve většině výtvorů byla patrná inspirace v promítnutých fotografiích. Musím říci, že výtvary v parku byly impozantní – tento fakt byl ale poměrně těžko zachytitelný na fotoaparát. Ať jsem se nažila sebevíc, „naživo“ působila dětská tvorba přeci jen lépe. Nicméně, důležitý byl pro mě fakt, žáky práce v exteriéru školy zaujala a seznámili se s něčím novým.

Před odchodem do školy, jsme se opět shromáždili a společně jsme obešli všechny výtvary. U nich jejich autoři pohovořili o tom, co představují, z čeho jsou vyrobeny a jak se jim pracovalo, popřípadě, kdo ve skupině zastal jaké úkoly a zda bylo těžké se dohodnout na tom, jak bude jejich společné dílo vypadat. Reflexi a především shrnutí celého dne bylo věnováno ještě asi patnáct minut po příchodu do školy.

Náhrdelník s přívěškem – žáci při závěrečné reflexi

7.2.2 Výtvarná řada „Tepaná krajka“

Reflexe realizovaného námětu: „Co je to šperk“

V úvodní hodině metodické řady jsme se velmi stručně zabývali otázkou vývoje šperku. Tato hodina byla první, kterou jsem v této třídě učila, a zpočátku byla ze stran žáků cítit mírná nedůvěra k mé osobě, nesoustředěnost a neochota spolupracovat. Byla jsem si vědoma, že pokud se mi nepodaří tyto překážky překonat, jen těžko žáky zaujmu a motivuji ke společné práci. Velmi mi pomohlo, že po dobu úvodní hodiny byla ve třídě celou dobu přítomna i třídní učitelka, kterou mají žáci rádi a plně ji respektují. Patrně díky ní, žáci nakonec pracovali s ochotou a prvotní nejistota byla překonána. Žáci nejprve pracovali v malých skupinkách a tvořili myšlenkovou mapu, která zahrnovala některé základní otázky, jež byly formulovány v motivačním rozhovoru v úvodu hodiny. V této fázi hodiny žáci pracovali též s donesenou literaturou, která je měla inspirovat při tvorbě myšlenkové mapy. Musím říct, že sehnat dostatek vhodné literatury byl pro mě téměř nepřekonatelný problém. Jelikož nejsem studentem VŠUP, bylo mi umožněno si knihy půjčovat pouze do studovny. S tímto problémem mi nakonec pomohla laskavá knihovnice, jež mi zapůjčila knihy na své jméno.

Na základě vytvořených myšlenkových map jsme ve druhé fázi výuky tvořili na tabuli jednu mapu společnou, jež měla obsahovat všechny myšlenky. Následně žáci shlédli PowerPointovou prezentaci, ve které jim byly představeny vybrané fotografie šperků a ozdob. Ty nejprve zachycovaly šperk v jeho klasické podobě, tedy z drahých kamenů a

Žáci při závěrečné reflexi

kovů. Následně jim byl představen rovněž takzvaný autorský šperk a některé netradiční materiály. Cílem úvodní hodiny bylo zbořit vnímání žáků šperku jako předmětu z drahocenných materiálů a nabídnout jim i jeho jiné podoby. Zároveň poukazuje na to, že šperk z netradičního materiálu není vyrobený z navlečených korálků, ale má také nápad, výtvarnou hodnotu a nese určitou myšlenku. Žáci jsou konfrontováni i s faktem, že novodobé pojetí šperku zahrnuje i takové ozdoby, jež nemusejí být nutně nositelné.

V závěru hodiny si žáci prohlédli i některé šperky z netradičních materiálů. Dominoval mezi nimi hlavně šperk vyrobený z roztepávaného drátu. Ten se žákům naštěstí velmi líbil a neskrývali své nadšení, když se dozvěděli, že v následujících společných hodinách budou mít možnost jej sami vytvořit.

Z vedení hodiny v pátém ročníku jsem měla poněkud strach. Byl to strach z neznámých žáků a také z toho, že mě nepřijmou a nebudou se mnou chtít spolupracovat. Tento pocit byl ve mně vyvolán nedostatkem zkušeností a také obavou, že jsem příliš fixovaná na mladší děti (v té době jsem učila v první třídě) a nebudu vědět, jak se ke starším dětem chovat a jak s nimi navázat kontakt. Moje obavy se naštěstí nenaplnily. Nebudu zastírat, že jsem se zpočátku nepotýkala s nezájmem či nevhodným chováním žáků, naštěstí se mi pod vedením jejich paní učitelky rychle podařilo získat jejich důvěru a zájem. Z jejich reakce na konci první hodiny, kdy se dozvěděli, co bude náplní hodin příštích, mi spadl kámen ze srdce. Nicméně hned v zápětí se v mé hlavě vynořily obavy další, a to o bezpečnost žáků. Měla jsem strach z toho, zda žáky zvládnou a zda se při poměrně náročné práci se štípacími

1. část metodické řady – Co je to šperk

Myšlenková mapa žáků pátého ročníku

2. část metodické řady – Staň se tovaryšem

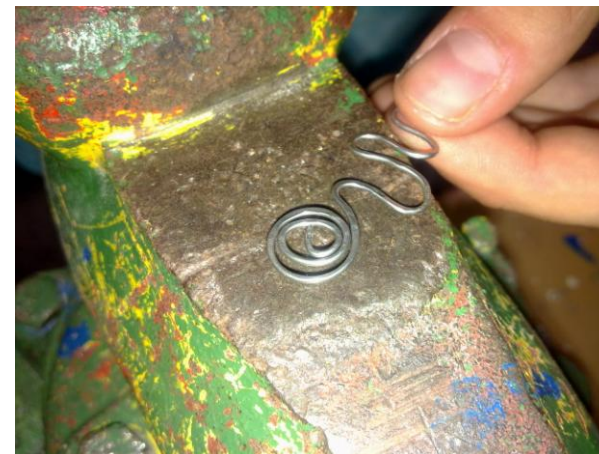
Učíme se tepat drát

kleštěmi a s kladivem nezraní.

Reflexe realizovaného námětu: „Staň se tovaryšem“

Jak už jsem zmínila v předchozí reflexi, z následující hodiny jsem byla poněkud nesvá. Měla jsem strach, zda jsem si „neukousla příliš velké sousto“ a zda žáci práci s drátem zvládnou nebo se při ní dokonce nezraní. Organizace následujících hodin se od té předchozí velmi lišila. V prostorách školy se nacházejí technické dílny, které mi byly pro realizaci dalších námětů zapůjčeny i s veškerým vybavením. Do dílen se z bezpečnostních důvodů nevejde více jak 15 žáků, a tak jsem byla nucena třídu půlit. Část žáků tedy zůstávala ve třídě s třídní učitelkou a věnovala se výuce, zatímco druhá část žáků pracovala se mnou v dílnách. Obě skupiny se následně prohodily. Realizace tohoto námětu probíhala ve dvouhodinových blocích (90 minut). Toto bylo sice časově dost náročné (v mé třídě se za mě suplovalo), ale rozhodně to bylo organizačně výhodné. S polovinou třídy se pracovalo o dost lépe a celková atmosféra byla více uvolněná. Musím však přiznat, že i v tak malém počtu žáků jsem se obávala zranění. Mé obavy se nakonec ukázaly liché, žáci byli velmi zruční a tvarování ani štípání drátu z chirurgické oceli jim nečinilo větší potíže. Pouze při experimentech s drátem o větším průměru jsem žákům pomáhala s jeho uštípnutím já nebo silnější chlapci.

Po motivaci byli žáci seznámeni se všemi technickými realizačními prostředky a s tím, jak se používají. Dále jsme se učili štípat drát a ohýbat jej do základních tvarů a ty následně vytepávat. Potřebné technické realizační prostředky a celý metodický postup je podrobně

Učíme se tepat drát

První výtvary z drátu z chirurgické oceli

popsán v kapitole 6.2.2 „Než začneme“ a 6.2.3 „Seznámení se s drátem“.

Oba dvouhodinové bloky nakonec proběhly hladce a k mé velké úlevě bez nejmenšího zranění. Žáci byli po celou dobu plně pohlceni řešením drobných úkolů a z jejich ohlasů a závěrečné reflexe vím, že se jim práce s drátem líbila. Ke konci výuky se již jako pilní a zkušení tovaryši pokoušeli o své první šperky, které si hrdě odnášeli domů.

Reflexe realizovaného námětu: „Staň se designérem“

Realizace třetího námětu probíhala organizačně obdobně, jako ta předchozí. Žáci byli povýšeni ze stavu učňovského a stali se designéry. Po formulaci úkolu jsem jim ukázala vytištěné fotografie šperků z tepaného drátu od Bohdany Goliášové, která se jejich výrobou již celá léta věnuje. Bylo by asi také na místě říci, že k realizaci celé metodické řady mě inspiroval kurz, který jsem u této lektorky absolvovala. Na ukázkou jsem jim také přinesla šperky, jež jsem vyrobila sama. Původně jsem uvažovala o tom, že žáci vytvoří na papír náskres šperku, a ten pak budou vytvářet. Při samotné realizaci jsem se ale rozhodla návrh šperku přeskóčit a věnovat se rovnou samotnému tvoření. K tomuto činu mě vedlo hned několik důvodů. Tepaná krajka je velmi unikátní, intuitivní metoda tvoření šperků. Je těžká v momentě, kdy se šperkař snaží o pravidelnost nebo o výrobu identických dílů (náušnice). Navíc jsem si v praxi ověřila, že pokud necháme šperk vznikat samovolně a nesnažíme se jej tvarovat podle naší předem vytvořené představy, je výsledek zajímavější a působí i přirozenějším dojmem. Pokud k tvorbě přistupujeme uvolněně, bez předchozích schémat, které nás mohou svazovat a omezovat, naše zkušenosti s materiálem nám postačí k tomu,

*Ukázka tvorby žáků 5. ročníku – náhrdelník,
chirurgická ocel, mosaz*

*Ukázka tvorby žáků 5. ročníku – náhrdelník
(nedokončený – zatím bez obruče)*

aby vznikl zajímavý a překrásný šperk. Snaha zhotovit šperk podle návrhu by se u dětí patrně nesešla s úspěchem a pouze by vedla k jejich demotivaci. Předchozí tvorba návrhu by tedy nekorespondovala jednak se zvolenou technikou, ale i se samotným zaměřením výtvarné řady, která se snaží o překlenutí krize dětského výtvarného projevu.

Jsem si jistá, že toto moje rozhodnutí bylo dobré. Žáci byli vedeni pouze mými radami (tvořila jsem s nimi) a svou zkušeností a intuicí. V průběhu výukových bloků se neobjevily žádné vážnější problémy. Menší potíže nastali jen při tvoření obručí z drátu s tvarovou pamětí, který má větší tvrdost a není snadné jej ohnout do požadovaného tvaru – obruče jsem proto žákům pomáhala vytvořit já.

V závěru hodiny jsme shromáždili všechny výrobky a společně jsme je zhodnotili.

V reflexi jsme se zaměřovali na postřehy a cenné tipy, které žáci při práci objevili.

Shrnutí didaktické části

Didaktické sekce diplomové práce byla jejím autorem považována za velmi obtížnou. Výrazné problémy nastávaly při koncipování výtvarných řad, které byly nakonec zvládnuty jen díky pravidelným konzultacím. Výtvarné řady byly navrhovány tak, aby byly v souladu se soudobým pojetím výtvarné výchovy na prvním stupni základní školy. Vycházejí ze Školního vzdělávacího programu na ZŠ Londýnská, kde byly též částečně realizovány. Opírají se o modelové studijní programy „Artefiletika“ a „Most mezi výtvarným projevem dětství a dospívání“. Jsou diametrálně odlišné. Zatímco první z nich je zaměřena na rozvoj určitých dovedností a získávání vybraných kulturních poznatků a souvislostí skrze pohádkové náměty, druhá cílí na technické zvládnutí tvorby z nového materiálu. Společný mají naopak svůj pohled na šperk samotný, který je vnímán jako plnohodnotný výtvarný projev určitého jedince. I když realizace výtvarných námětů nedopadla vždy podle autorových představ, jsou obě výtvarné řady diplomantem samotným považovány za celkem úspěšně zvládnuté. Největší obtíže nastávaly v oblasti časového managementu, kdy pisatel nebyl schopen odhadnout jejich náročnost. Z tohoto důvodu se závěrečné reflexe někdy jevily příliš uchvátané.

Výtvarná část

V závěrečné části diplomové práce prezentuje pisatel své vlastní dílo. Tvorbě šperků z netradičních a snadno dostupných materiálů se věnuje již více let, nicméně až v posledních dvou letech se odhodlává zkoušet i nové techniky a materiály. Otázkou nicméně zůstávalo, jaké konkrétní šperky zde prezentovat. Na následujících fotografiích si čtenář může prohlédnout dva druhy šperku, tepaný šperk a smalt, inspirovaný dílem Pieta Mondriana. Tyto šperky jsou jen malou ochutnávkou, která byla vytvořena zcela záměrně, v návaznosti na teoretickou a didaktickou část diplomové práce. Celý „koloběh“ se tak uzavírá, závěrečná práce konečně nabývá konkrétních a smysluplných obrysů a působí kompaktním dojmem.

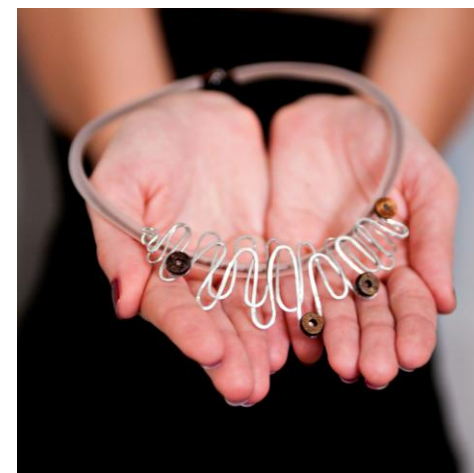
8 Kudy vede cesta

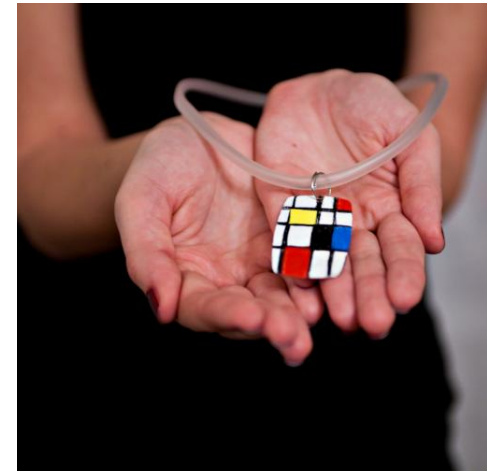
Co bude obsahem výtvarné části diplomové práce, bylo od prvopočátku zřejmé. Důležité bylo pro autora vědomí toho, jak klíčovou roli hraje prezentace sama o sobě. Sebekrásnější a sebedokonalejší dílo může díky špatné či nedbalé prezentaci ztratit velkou část svého lesku. Této myšlenky tedy bylo nutné se pevně držet a svou pozornost upírat nejen na to „co“ bude prezentováno, ale také na to „jak“. Samotná finální verze prošla od svého zrodu samozřejmě mnoha změnami, z nichž většina se myslí pisatele utvářela víceméně za pochodu. Je sice účelné mít v hlavě nějaký plán či koncept, ale velmi důležité je také být flexibilní a umět jej snadno pozměnit či se ho zcela vzdát pod vidinou něčeho lepšího.

V následující kapitole nalezne čtenář několik šperků. Ty byly záměrně vybrány, aby ladily s konceptem celé diplomové práce. Prezentovány jsou dva smalty inspirované dílem Pieta Mondriana a několik kusů tepaného šperku. Autor rád pracuje s kontrasty, proto jsou do kontextu dávány materiály jako chirurgická ocel a guma či říční perly s hmotou Fimo.

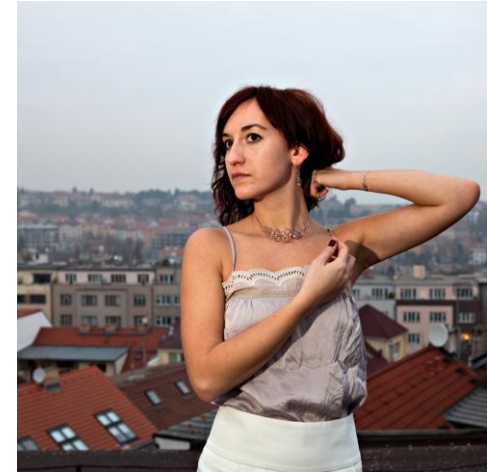
Šperky jsou prezentovány prostřednictvím uměleckých fotografií, jež vznikly ve spolupráci s Ing. Tomášem Chadimem. Celkový outfit byl vybírán tak, aby spolu s prostředím, ve kterém fotografie vznikla, tvořil smysluplný celek. U fotografií nejsou zcela záměrně žádné popisky, které by mohly odvádět čtenářovu pozornost.

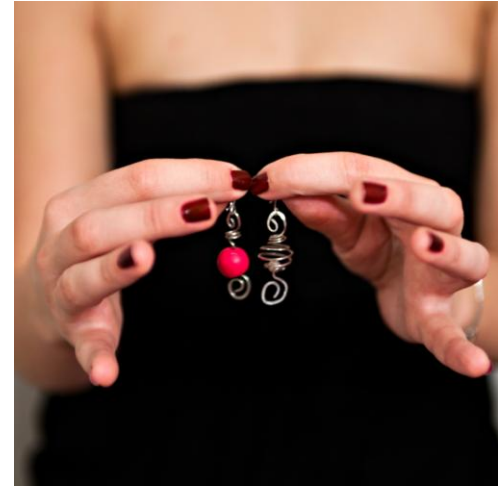
9 Prezentace vlastní tvorby

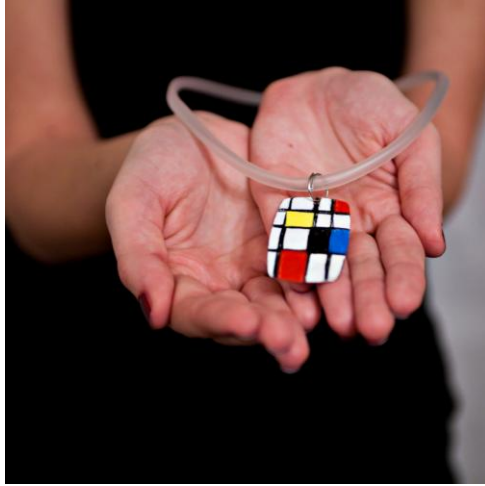
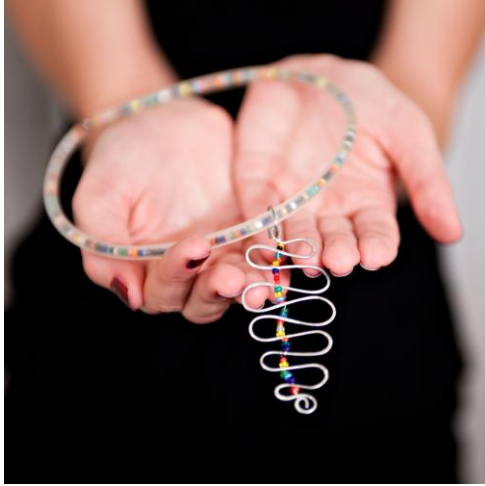

Závěr

Šperky různých tvarů, barev a velikostí nás dnes obklopují doslova na každém kroku. V době blahobytu můžeme, kam se podíváme, nalézt jejich nepřeberné množství ve všech různých podobách. Od bižuterie přes šperky z drahých kamenů a kovů až po kusy s duší, nápadem a velmi kvalitním řemeslným zpracováním. Pokud člověk ví, kde hledat, vždy je schopen nalézt to, čeho si jeho srdce žádá. Doba, kdy byl na našem trhu k dostání jen šperk poznamenaný nedostatkem invence a sériovou výrobou, je, zdá se, už naštěstí pryč. Tato diplomová práce se zabývá otázkou využití tohoto bezpochyby krásného předmětu k rozvoji výtvarného vnímání a vyjadřování dětí na prvním stupni základní školy.

Diplomová práce se skládá ze tří vzájemně propojených částí. V teoretické části jsou nastíněny důvody pro vznik šperku a čtenář zde rovněž nalezne stručnou historii jeho vývoje od pravěku až po současnost. Důraz je kladen především na tvorbu z méně tradičních materiálů a autorský šperk. Jsou zde představeni i zástupci české alternativní scény, kteří svou šperkařskou tvorbou ovlivnili autora diplomové práce a nepřímo tak udali tón jejímu pojetí.

V didaktické sekci diplomové práce se její autor snaží zasadit téma šperku do výuky na prvním stupni základní školy a vymezit jeho svébytnost. Po studiu odborné literatury nakonec dochází k závěru, že jeho místo lze spatřovat všude, kde napomáhá rozvoji žáka a je v souladu se soudobým pojetím výtvarné výchovy. Za poslední desetiletí se nároky na učitele i žáky postupně změnily. Učitel má díky Rámcovému či Školnímu vzdělávacímu programu, který z něj vychází, poměrně velkou volnost v tom, jak bude výuku koncipovat. Tato volnost je autorem spatřována v přílišné obecnosti a obtížné srozumitelnosti těchto dokumentů. Pokud je učitel v tomto směru na výuku vhodně připraven, má možnost skrze svoji osobnost a myšlení dítě velmi ovlivnit v pozitivním smyslu slova. Na druhou stranu, pokud ale nemá dostatečné zkušenosti nebo se neorientuje v této problematice a v současném pojetí výuky výtvarné výchovy, může se celkem snadno dopustit závažných prohřešků. Aniž by si toho byl vědom, žáci se pod jeho vedením zabývají plněním „prázdných“ úkolů a námětů, jež nevedou k jejich skutečnému rozvoji. Nejsou naplňující a žák pak postupem času a vnějších i vnitřních vlivů ztrácí o tvorbu přirozený zájem. V dnešní době není ani tak důležité, aby se učitel

zabýval problémem jak se má dítě výtvarně vyjadřovat, ale naopak hledat odpověď na otázku, proč by se žáci měli daným námětem zabývat a co jim toto úsilí přinese.

Didaktická část, která zahrnuje dvě výtvarné řady, je stěžejní součástí diplomové práce. Výtvarné řady vycházejí z dnešního pojetí výtvarné výchovy a byly vytvořeny na míru dvou konkrétním třídám, s nimiž byly rovněž částečně realizovány. Jak již bylo zmíněno výše, samotné vymyšlení výtvarných řad a hlavně hledání hlubšího smyslu v nich, bylo pro diplomanta sice velmi obtížné, ale zároveň bylo zvládnutí této části práce vyzývající.

Třetí část diplomové práce je zaměřena na prezentaci autorovy vlastní tvorby. Tato část, jak pisatel doufá, podtrhuje jeho zájem o dané téma i o celkovou problematiku dnešní koncepce výtvarné výchovy. S didaktickou sekcí je propojena nejen skrze techniky, ale i náměty, a celé práci propůjčuje dojem kompaktnosti. V závěru lze říci, že diplomová práce dosáhla cílů vytyčených v předchozích kapitolách. Dokazuje, že šperku lze najít smysluplné místo v dnešním pojetí výuky výtvarné výchovy a nabízí čtenáři poměrně podrobný návod, jak přiblížit dětem tuto problematiku pro ně srozumitelným jazykem. Široce a variabilně postavené výtvarné řady nabízejí přesah i do dalších vzdělávacích oblastí a snaží se žáka všestranně rozvíjet. Zadáání diplomové práce vybízelo i k zabývání se využitím šperku v dramatické výchově. Nicméně, od tohoto úhlu pohledu bylo nakonec z kapacitních důvodů odstoupeno. Snad tato práce naplní i očekávání čtenářovo a poslouží mu jako cenný inspirační zdroj.

Použité informační a inspirační zdroje

Literatura:

BLACK, J. A. (1974) *A History of Jewels*. London: Orbis Publishing Ltd. ISBN 0–856–13–151–2

CIKÁNOVÁ, K. (1995) *Objevujte s námi tvar*. Praha: Nakladatelství Aventinum. ISBN 80–7151–732–1

CIKÁNOVÁ, K. (1997) *Kreslete si s námi*. Praha: Nakladatelství Aventinum. ISBN 80–7151–015–7

DORMER, P., TURNER, R. (1994) *The new jewelry – Trends + Traditions, revised ed.* London: Themes and Hudson Ltd. ISBN 0–500–27774–5

DRUTT ENGLISH, H.W., DORMER, P. (1995) *Jewelry of our time – art, ornament and obsession*. London: Themes and Hudson Ltd. ISBN 0–8478–1914–0

GREGORIETTI, G. (1969) *Jewelry through the ages*. London: The Hamlyn Publishing Group Ltd. SBN 6002 12003

HAZUKOVÁ, H. (1994) *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově I*. Praha: Pedagogická fakulta UK.

HAZUKOVÁ, H. (1995) *Příprava učitele na rozhodování ve výtvarné výchově II*. Praha: Pedagogická fakulta UK.

HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P. (1982) *Didaktika výtvarné výchovy II*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

HAZUKOVÁ, H., ŠAMŠULA, P. (2005) *Didaktika výtvarné výchovy I*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

HEADY, S. (1999) *Jewels*. London: PRC Publishing Ltd. ISBN 1 57145 202 8

KONVIČKA, J. (1975) *Tvoříme z kovu*. Praha: Mladá fronta.

KŘÍŽOVÁ, A. (2002) *Proměny českého šperku na konci 20. století*. Praha: Academia. ISBN 80–200–0920–5

- KUŽEL, V. (1960) *Dějiny šperku ve zkratkách*. Praha: Společenstvo zlatníků v Čechách.
- KUŽEL, V. (1954) *Dějiny uměleckých řemesel I – dějiny klenotnictví*. Praha: Studijní a informační ústav odborného školství.
- MACK, J. (1988) *Ethnic jewelry*. New York: Harry N. Abrams, Inc., Publishers. ISBN 0–8109–3
- MORTON, P. (1970) *Contemporary Jewelry, A Studio Handbook*. New York: Holt, Rinehart and Winston, Inc. SBN 03–072200–4 (Text), SBN 03–076275–8 (Trade)
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY (2005) *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze. ISBN 80–87000–02–1
- NEWMAN, H. (1981) *An Illustrated Dictionary of Jewelry*. London: Thames and Hudson.
- PEARSAL, R. (1999) *A Connoisseur's Guide to Antique Jewellery*. New York: Todri Productions Ltd.
- PHILLIPS, C. (2000) *Jewels and Jewellery*. London: V&A Publications. ISBN 1 85177 2790
- REINHOLD, L. (2008) *Schmuck–Design der Moderne / Modern Jewellery Design*. Stuttgart: Arnoldsche Art Publishers. ISBN 978–3–89790–292–3
- ROESELOVÁ, V. (2003) *Didaktika výtvarné výchovy V., nejen pro základní umělecké školy*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- ROESELOVÁ, V. (2006) *Prostorová tvorba ve výtvarné výchově pro základní školu 1*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- SLAVÍKOVÁ, V., SLAVÍK, J., HAZUKOVÁ, H. (2000) *Výtvarné čarování, artefietika pro předškoláky a mladší školáky*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.
- SOLBERG, R. (1972) *Inventive jewelry-making*. New York: Van Nostrand Reinhold Company. ISBN 0–442–27874–6
- WOOLTON, C. (2010) *Fashion for Jewels, 100 Years of Styles and Icons*. Munich: Prestel Verlag ISBN 3–79–13–44–84–3

Internetové zdroje:

Codemode.cz [online]. 2009 [cit. 2011-10-19]. Code:mode - kdo jsme. Dostupné na: <http://codemode.cz/about-codemode/>

Deignblok.cz [online]. 2008 [cit. 2011-10-19]. Designblok - o Designbloku. Dostupné na <http://www.designblok.cz/2011/cs/o-designbloku>

fler.cz - kreativní svět [online]. 2011 [cit. 2011-11-12]. Fler - uživatel annett. Dostupné na: <http://www.fler.cz/zbozi/dortiky-ii-2093579>

fler.cz - kreativní svět [online]. 2011 [cit. 2011-11-12]. Fler - uživatel fijalka. Dostupné na: <http://www.fler.cz/zbozi/orange-in-grey-2183980>

fler.cz - kreativní svět [online]. 2011 Fler.cz [cit. 2011-11-08]. Fler - uživatel maglaro. Dostupné na: <http://www.fler.cz/zbozi/vesele-nausnicky-1980365>

Hospodářské noviny: Dagmar Štrosová, výtvarnice [online]. [cit. 2011-11-08]. Dostupné na: <http://www.luckywaste.cz/img/hn.jpg>

londynska.cz - Základní škola, Praha 2, Londýnská 34 [online]. 2011 [cit. 2011-10-15]. ZŠ Londýnská - základní informace o škole. Dostupné na: <http://www.londynska.cz/uzakladniinfo.php>

LUCIE KUDRNOVÁ: *Paličkování – hra a tvoření* [online]. 2010 [cit. 2011-10-24]. Dostupné na: <http://lacespider.blog.cz/1009/africke-motivy-sperky-z-fima>

Luckywaste.cz - recyklované sklo, šperky [online]. 2007 [cit. 2011-10-19]. Dostupné na: <http://www.luckywaste.cz/o-nas/>

Michalkadanik.cz - Jewellery Design [online]. 2011 [cit. 2011-10-19]. Dostupné na: <http://www.michalkadanik.cz/>

MICHALA KOMRSKOVÁ: *I odpad může být šťastný* [online]. 2009 [cit. 2011-11-10]. Lidové noviny. Dostupné na: <http://www.luckywaste.cz/img/ln.pdf>

Pinx.cz [online]. 2009 [cit. 2011-10-19]. Dostupné na: <http://www.pinx.cz/about.php>

Pinxit.cz - grafický designer [online]. 2011 [cit. 2011-10-19]. Dostupné na: <http://www.pinxit.cz/o-mne/>

PETRA TOMANOVÁ - *Šperky Kulíšek* [online]. 2010 [cit. 2011-11-12]. Šperky Kulíšek - galerie prodaných šperků. Dostupné na: <http://www.sperky-kulisek.cz/index.php?page=galerie-prodanych-sperku>

ŠPERKAŘ.CZ - *Intimní šperky Bohdany Goliášové* [online]. 2009 [cit. 2011-11-12]. Dostupné na: <http://www.sperkar.cz/nasi-sperkari/intimni-sperky-bohdany-goliasove>

tepaná krajka.cz - *Kouzlo, které se můžete naučit* [online]. [cit. 2011-11-12]. Dostupné na: <http://www.tepanakrajka.cz/kdo-jsem>

tetováníhennou.org [online]. [cit. 2011-11-24]. Dostupné na: <http://www.tetovani.org/hennou>

Trudi for dolls - jewels [online]. [cit. 2011-11-12]. Blogspot.com Dostupné na: <http://trudifordollsjewels.blogspot.com/>

Zrni.eu - Trudi for dolls [online]. [cit. 2011-11-12]. Dostupné na: <http://www.zrni.eu/autori/trudi-for-dolls/>

Prodejní výstavy:

CODE:MODE, léto 2011

CODE:MODE, jaro 2011

Designblok 2011

Designblok 2010